

Föreningen Gamla Carlsrona

50 år

1945-1995

Kaulskroniten

2 - 95

Utställningen Gamla Carlscrona

43 akvareller av Tore Nobling
på

Blekinge Läns Museum

28/10 – 19/11 1995

Fri entré

Samtliga akvareller ingick i utställningen 1945.
Föreningen Gamla Carlscrona köpte in dessa
tack vare några enskilda mecenaters givmildhet.

Samarrangemang:
Föreningen Gamla Carlscrona
Blekinge Läns Museum

Föreningen Gamla Carlscrona

Postgiro 64 48 62-5

Organisationsnummer 835000-3482

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlscrona, Nr 2, 1995
10:e årgången. Upplaga 4.500 ex.

Föreningen Gamla Carlscrona, Borgmästaregatan 1, 371 31 Karlskrona
Tfn: 0455-101 91 Telefonsvarare: 101 90

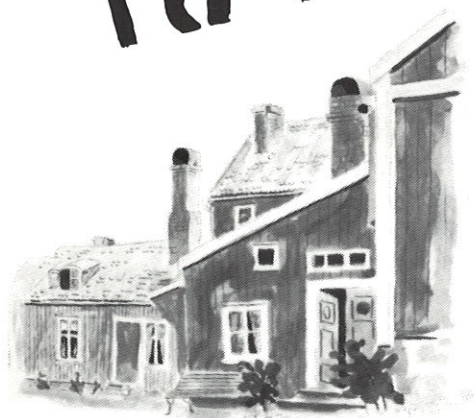
Redaktör:

Sten A. Petersson, Tobias väg, 370 22 Drottningstjärn, tfn: 0455-33 94 27

För uppgifter i medlemsbladet ansvarar resp. författare.

UTSTÄLLNINGEN

"GAMLA KARLSKRONA"

TECKNINGAR
OCH AKVARELLER
AV E. LANGEMARK
T. NOBLING

DAGL. 13-16, 19-21.
ENTRÉ 50 ÖRE.

*Det var så här det började...
Affischen från utställningen 1945.*

Livet kring "Lilla Holm"

av Anita Andersson

Vid den tiden jag såg dagens ljus bodde mina föräldrar på Björkholmen, närmare bestämt på Korvettgatan 1, och det är nog mest om Björkholmen, Ekholmen och Saltö som detta kommer att handla.

Björkholmen var under trettioalet nog den mest livaktiga delen av Karlskrona man kunde hitta. Det kryllade av ungar överallt. Troligen berodde detta på att den s k "Barnrikehus-idén" kom senare, i alla fall till Karlskrona.

Några direkta minnen från Korvettgatan 1 har jag inte, för jag var bara tre år när vi flyttade till Krister Hornsgatan 22 A. Men jag har några gamla fotografier därifrån, och jag minns att vi hade två korgstolar av den modellen, som återigen är modern. På den ena saknades en bra bit på baksidan i nackstödet, och mamma talade om att en gång, när vedbonden varit i stan med ved och bundit hästen utanför, hade fönstret varit öppet och hästen hade tagit sej en rejäl tugga på korgstolen genom fönstret!

Bredvid oss bodde en som man redan då tyckte äldre dam, som hette fröken Engländer. Vi ungar kallade henne för "fin dam" och jag vet att hon hade så röda rosor på kinderna.

Utanför vårt hus på Korvettgatan stannade Björkholmsbussen. Det kommer jag naturligtvis inte ihåg från så unga år, men senare i livet åkte jag den ofta och klev på just där och åkte till mormor vid Amiralitetstorget. Jag vet att när man stod där och väntade på bussen hördes det lång väg när den kom stänkande upp för Chapmansgatan, och hur chauffören kunde parera så den kom ner för Björkholmsbacken utan att räckena följde med, begriper jag inte. Det var en buss med kylare som såg ut som en näsa.

Nästa adress på Björkholmen var som sagt Krister Hornsgatan 22 A, och det är nog därifrån jag har de flesta minnena.

Vi bodde granne till Klintastugan, denna lilla idyll, som tyvärr så sent som för några år sedan fick helt förfalla och rivs ner. Varför låter man sådant ske? Min mamma var god vän med "flickorna Klint", Anna och Gertrud, så jag var ofta där inne. Sjön gick ända fram till den lilla tomten; man hade egen brygga och ankor. När det var riktigt högt vatten gick vattnet upp under vårt på den tiden blåmålade plank och ankorna simmade in, till vår stora förtjusning, för vi fick ge dom bröd. Senare med åren har det blivit mycket gräsänder runt våra kajer, men jag har inget minne av att dom fanns just då, i alla fall inte längs björkholmsstränderna. En dag inträffade en tragedi, som bet sej fast i mitt barnasinne. Ankorna hade lagts att kläcka ut hönsägg, och när kycklingarna, små och gula, väl kläcktes, puttade ankamman dom i sjön och alla drunknade. Vem som sörjde mest, ankamman eller vi, det vet jag inte.

Vi hade en syrenberså på gården och en gungbräda, som på något vis var dubbel, och jag vet hur otäckt det var med alla tvestjärtarna, som bodde där och hur dödsrädd man var om en eller annan kom krypande på benen när man gungade. Vi hade torrtoa i förstugan vet jag, och en stor garderob. När jag skulle fylla fem år kom det ett stort paket på posten från min pappa, som i likhet med de flesta sjömän på den tiden då flottan verkligen hade fartyg, befann sej på sjön. Mamma kastade in det i garderoben och sa det var smutskläder, till min stora sorg, för jag hade ju hoppats att det skulle vara något just till mej. När det sedan blev min födelsedag, visade det sej vara en celluloiddocka av större formatet, och lyckan var fullständig. Dockan kristnades till Birgitta efter prinsessan och "lever" än, om hon än befinner sej i en garderob längst upp.

I slutet av Krister Hornsgatan var en rätt stor plan, som mynnade i Saltösund. Där låg massor med ekor, och på planen fanns en ljugarbänk med tillhörande gubbar på. Vad dessa gubbar egentligen försörjde sej på, vet jag inte. Kanske var dom pensionerade eller helt enkelt tillhörde den tidens ledighetskommitté. Bedöma åldrar är man dålig på i så unga år, som jag var. En var farbror Abbe, som hade en katt, som hette Masse, och en var farbror Knut. Farbror Knuts stuga står kvar än, fast naturligtvis ombyggd, i alla fall invändigt. Farbröderna satt där, tyckte man i alla fall, jämt. De var som fastvuxna på bänken, och Tore Nobling har t o m avbildat dem i en av sina böcker om Karlskrona. Det var snälla farbröder, och jag tror aldrig att dom på något vis varken svor åt eller över oss ungar, som naturligtvis kunde vara riktigt näsvisa ibland.

*På planen utanför Klintastugan.
I bakgrunden syns Saltö där senare fryshuset
och fiskhamnen byggdes.*

Mitt emot Klinta-stugan låg "Tripp-trapp-trull". Vi kallade det så. Stugan var påbyggd i olika etapper. Där fanns på min tid fyra ungdomar, som vuxit upp i stugan, några eller rätt många år äldre än jag.

Där fanns en schäferhund också, som hette Mitzi. Hon skällde våldsamt när man gick förbi, men troligen var hon inte så arg, som hon lät.

"Berget" kallade vi det, som låg mitt i Krister Hornsgatan, det ligger där nu som då. För oss barn var det en riktig lekplats, som naturen väl mest själv skapat. Gissa om många byxbakar har gått åt på den kanan, som var där. Den har i alla fall gjort så jag fått mej ett kok stryk, som det kallades då. Det hade regnat och jag åkte under ungarnas jubel iklädd vit klänning och skor, för vi hade främmande hemma, rakt ner i dypölen, som bildats i botten! Gång på gång. Inte undra på att man fick sej en avhyvling, när mamma upptäckte vad som skedde.

På Berget fanns det naturliga bildningar, som i fantasin blev fantastiska saker. Där var bl a något som liknade en båt och i den båten for man om inte jorden runt, det var nog förmätet att bara tänka sej något sådant, men i alla fall till Stockholm, för där var ju mestadels min pappa och där bodde prinsessorna på Haga, fast de hade inte hunnit bli så många då. Nu har jag sett att det blivit en sandlåda och lekplats på Berget, så tydligt är att barnen leker där ännu.

Ett par hus från vårt bodde en spåtant. Hon var känd i hela Karlskrona och hette Lindgren. Hon hade massor med katter i alla format och storlekar och världens smutsigaste kortlek. Just kortleken betraktade man storögt, som om den hade någon magisk makt. Hon var snäll mot oss barn och vi, i alla fall jag, fick ofta springa ärenden åt henne till Trosells, som låg på Fregattgatan. Detta till mammas stora förfäran. Tant Lindgren köpte så konstigt, för hon skulle ha för TVÅ öre såpa, 10 öre kaffe, 5 öre socker o s v. "Barn lilla", sa mamma, "säg att det är till tant Lindgren du handlar och inte till mej." Hur det nu kunde bli någon såpa för två öre vet jag inte, men eftersom man kunde köpa det, gick det naturligtvis. Det verkar ju rent otroligt för oss nutidsmänniskor. Under tiden vi bodde där revs Lindgrens hus och hon och hennes make, som jag sällan såg, men tror var någon militär, flyttade till Galergatan där hennes spådomsverksamhet fortsatte. Huruvida hon utövade sitt sjätte sinne på oss barn vet jag inte. Har i alla fall inget minne av det.

Där hennes hus stått byggdes sedan ett "modernt" hus efter den tidens mått. Där var små lägenheter men där fanns så vitt jag kommer ihåg vattentoalett och värmeledning. På bottenvåningen bodde en familj med rätt många barn och av dom blev Britten min lekkamrat. Bredvid Britten i en annan stuga bodde hennes mormor och morfar tror jag det var, som hette Finnman. Nu är båda husen rivna och ersatta med radhus.

Mamma och jag på Fregattgatan, på väg att handla i någon av Björkholmens otaliga affärer. Man handlade i korg. Plastpåse var för hela världen ett okänt begrepp!!!

I huset bredvis Finnmans bodde syskonen Widén med mamma och pappa och uppepå dom bodde Arvös. Margareta Widén och jag var lek-kamrater, och hennes yngre bror Lars och jag var lika gamla och skulle som alla ungar i alla tider "giftas ihop". Jag tror jag knöt skosnörena åt honom i skolan för det kunde han inte. Vart de syskonen nu tagit vägen vet jag inte. Har inte sett dem på många, många år.

Något man slås av när man tänker tillbaka på 30-talets Björkholmen är alla affärer, som fanns där! Man kan verkligen undra hur det kunde bära sej. Först nere på Pukesgatan låg, jag tror den hette Leanders affär. Det var en livsmedelsaffär och de sålde 2-öres Bang, som var tuggummi, en nära nog okänd godisgrej. Det fanns svarta också, men ett rykte spreds bland barnen att de var gjorda på negersvett (var får ungar allt ifrån?) så dom köpte man inte. Gick man sedan Fregattgatan upp låg Trosells på nr 26 och bredvid där låg ett konditori, där det fanns massor med getingar eller vispor som vi sa. Mitt emot Trosells låg en mjölkaffär. I hörnet mot Björkholmsbacken hittade man Westrings affär, en riktig "lanthandel" med fotogen och mjöl och stövlar och allt som man kunde hitta i småaffärer på den tiden. Det var en upplevelse att gå till Westrings. Om jag blundar tror jag att jag ännu kan känna lukten, som fanns där. Kaggarna med salt sill, som läckte lite, fotogen och jag tror t o m tjära fanns där.

Tvärs över gatan låg "Cigarr-Karlsson". Vad dom sålde säger ju namnet. Jag tror att man kunde lämna tips där också, men det var ju inte vanligt då. Senare flyttade cigarraffären (varför just cigarraffär, inte tobaks- eller tidningsaffär?) snett över gatan till ett nybyggt hus, där senare "Björkholmens tapeter" var inhyst. Sedan låg det åter en speceriaffär på Wachtmeistergatan bredvid "Cigarr-Karlsson". Den hette Thomssons, så en mjölkaffär och en bierhall. I hörnet Wachtmeistergatan-Korvettgatan fanns en skomakare, som hette Svensson och var dövstum. Där fanns en pojke också, som vi busade ihop med, som hette Bertil. Så till sist fanns det en mjölkaffär till, längst bort på Korvettgatan mitt emot där jag föddes.

Ja, man kan verkligen undra om det fanns omsättning för alla dessa affärer. Jag tror man mest handlade på bok, som det kallades. Man skrev upp alla varor man fick och betalade den sista i varje månad. Ett rätt konstigt förfarande egentligen, som ju kom hushållen att börja med minus varje månad. Det måste ha varit ett elände att någongång komma ifatt och då kunna bekosta dubbel mat i en månad. Affärsägarna måste ju också varit tvungna att ha lager och egna pengar i reserv. Men inte hörde man ofta att någon "kursade" för det. Det är ju vardagsmat i våra dagar.

Inne på bierhallen vet jag aldrig att jag var. Man fick väl inte gå dit, och

för det mesta lydde man ju sina föräldrar. Men det har berättats mej att Nils Ferlin många gånger besökte den, men det har jag ingen egen vetskap om.

När man tänker på hur mycket folk, som egentligen bodde på Björkholmen kanske ändå det fanns omsättning i affärerna. Där fanns hela det gamla fängelset, där det var små lägenheter med många barn i, och där fanns det som kallades "Bostäderna", där det om möjligt fanns ännu flera barn. Man hade lekkamrater överallt fast jag aldrig hade några syskon. Om fängelset vet jag det florerade massor med historier, den ena gräsligare än den andra. Fångar som visade sej som skuggor över spisen, vet jag en handlade om. Om dörrar som slog igen utan vind och allt hemskt som kunde sätta barnfantasin i rörelse. Själva huset bidrog ju inte till att lätta upp stämningen. Stort, mörkt, kallt, med stenväggar på nog halvannan meter. Där lär ha funnits en kyrka också och även det bidrog ju till historier om änglar och vita varelser. Hade man någongång varit hos någon kamrat på fängelset och det var mörkt när man gick hem, vill jag lova att man gnodde som en rem ut genom dom höga portarna. Som väl är revs fängelset för många år sedan.

Hur "Bostäderna" fått sitt namn vet jag inte. Men förmodligen var det några nödbostäder, som någon gång uppförts och fått brukas som bostäder även i senare tid. Jag hade många kamrater, som bodde där, och jag minns att man tyckte där såg så konstigt ut, för i alla lägenheter fanns inte kök, utan man använde samma kök flera familjer. Byggnaderna var, tyckte man då, stora och långa och hade väl någon gång varit rödmålade. Men de stod kvar länge. Det var först i slutet av 40-talet, som dom revs och det nya HSB-huset kom till på Nordenskjöldsgatan och radhusen i vinkel mot det på Galergatan.

Den branta backen nerför Henrik Trollesgatan åkte vi kälke på, egentligen ett livsfarligt vinternöje med hela mestadels öppna Saltösund nedanför.

Vad vänner och bekanta man hade på Björkholmen! Det var en helt annan atmosfär då än nu, men det är väl lika över hela Sverige. Tanterna var för det mesta hemmafruar och träffades till 11-kaffe och eftermiddagskaffe trots att det måste ha varit väldigt besvärligt att sköta ett hem på den tiden. Jag har funderat över varför de tvättade stortvätt så sällan. Vi bodde aldrig i något stort hus, så det kan inte ha varit svårt att få komma till tvättstugan. Nej det berodde väl på att allt skulle användas som fanns i linneskåpet. Mer än två – tre stortvättar om året var tydligen ett fattigdomsbevis och på den tiden var husmödrarna verkligen stolta över sitt linneförråd! Senare har jag fått höra hur tanterna hängde i fönstren och räknade hur många lakan familjerna ägde. Vilket påhitt! Det är väl bättre att tvätta ofta och lite än att slita i ett par dar, som dom gjorde då med sina bykar! Den där

arma vridmaskinen, man skulle dra för att inte tala om mangeln, som också skulle dras för hand. Vi manglade på Ekholmen, på vänster sida om bron. Det fanns dom som hade mangelbodas och hyrde ut mangeln och den fick tingas långt innan. När allt var manglat och struket skulle örngottsbanden veckas med kniv. Tala om "förspild kvinnokraft"!

Men tillbaka till vänner och bekanta till familjen. På Korvettgatan 7 bodde tant Gulli, mammas bästa vän, som lever än i dag och jag håller kontakt med, fast hon flyttat från stan. Där var jag ofta, och hon hade en kanariefågel. Hos henne och farbror Eric hade vi många trevliga stunder och en och annan julafton. Hennes gamla mormor minns jag. Man tyckte hon var urgammal; hon måste varit bortmot 80 år och bodde i hörnet av Henrik Trollesgatan och Korvettgatan.

På Fregattgatan bodde mammas farbror Frans och faster Gerda. Deras dotter Signe lär ha sett efter mej som liten baby och yngste sonen Gunnar (Gunnar Boström) blev kommunalråd i stan och gick en alltför tidig död till mötes. I sitt stora kök hade dom alltid en kagge med svagdricka (kanske köpt hos Weststrings) och alltid fick jag svagdricka när jag kom dit för det var det bästa jag visste. Man var inte så bortskämd och van vid läskedryck på den tiden och svagdricka var nog det närmaste man kunde komma.

När man sitter så här och skriver ner sina minnen slår det en detta med gatunamnen på Björkholmen. Fartyg på ena hållet och amiraler på det andra. Vilken underbar kombination. Tänk om något sådant kunde förekomma i våra dar.

Ofta har jag undrat över vad egentligen de små husen, som kallades "Lusthus" och som fanns på gårdarna i trädgården hade för funktion. De var små och fantasifullt byggda med snickarglädje på. För det mesta var dom omsorgsfullt låsta, och aldrig såg man någon vara i dem. Det måste ju vara ett förfärligt arbete att hålla dem i stånd med målning och skrapning, och de tog ju en rätt bra plats mitt i trädgården. Men flertalet av alla små hus däruppe hade "lusthus". Jag tror att någon enstaka gång när det ösregnade fick vi vara i Finnmans lusthus och spela Svälta räv, men det är allt vad minne jag har av dessa små hus.

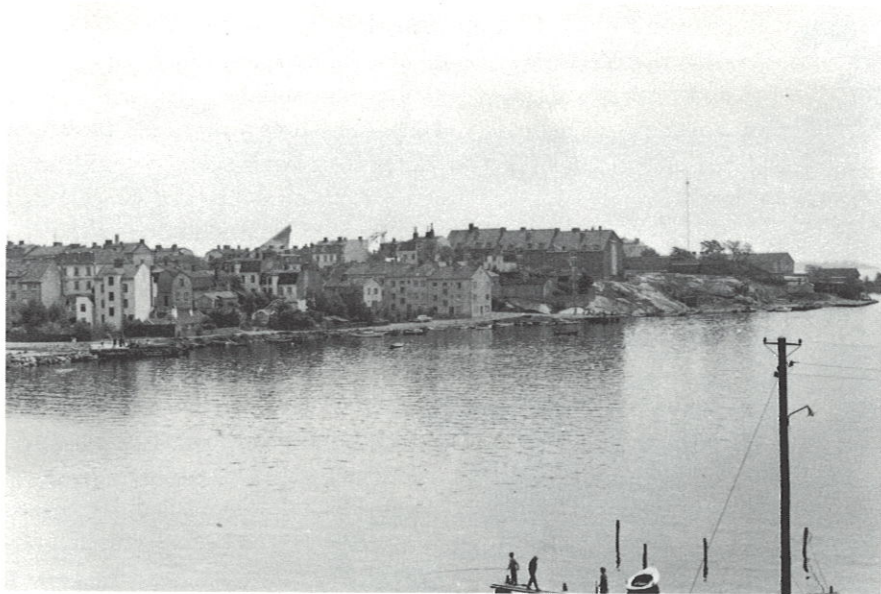
Nedanför det branta berget ner mot sjön längs fängelsemuren låg CBE och det betydde Carlskrona Blekingsekessällskap. Där skrapades och målades hela våarna och pratades inte minst. Det var en mindre sammanslutning än det mitt över Saltösund liggande KSS, Karlskrona Segelsällskap. Där, på Saltö, var ett större område och det hände att t o m tivoli kom och slog sej ner på som det kallades "Saltö utkik". Glammet och dansmusiken hördes över till oss och det var verkligen festligt.

Lilla Holm i slutet av 40-talet. Transformatorstationen finns kvar, och är det lilla huset bredvid.

Planen bakom vårt hus på Krister Hornsgatan blev med tiden utfylld eller mera uppfylld så det gick lättare att springa över till "Lilla Holm", som låg där nya saltöbron nu börjar. Där bodde min morbror och moster och deras Lasse, som var min enda kusin i stan och som jag växte upp ihop med. På Lilla Holm fanns en stor vedaffär med upplag av ved och virke, och bilarna eller i alla fall vedbilen körde fram och tillbaka. Jag tror att där då och då fanns en häst, men det vet jag inte säkert. Det var spännande att kliva i vedstaplarna, men farligt också.

Mellan Björkholmen och Lilla Holm låg vad man kallade Badbryggan. Om det någonsin varit bad där vet jag inte. Det var ett stort svarttjärat åbäke med en bassäng i mitten. Där lekte och klättrade vi, trots att vi var förbjudna, för det var troligen rätt djupt där. En gång vet jag att min kusin Lasse och en annan pojke lekte på bryggan och den andre lille pojken ramlade i. Lasse gick lugnt hem och talade om för sin mamma som hängde tvätt på gården på Lilla Holm att han ramlat i och hon sa ju något om "att så går det när man inte lyder". Då sa Lasse: "Mamma han ligger där än". Lugnt och sakligt. Men då blev det fart och grabben kom upp och ambulansen kom och pojken kom till liv, som väl var.

Det "höga" huset till vänster är Krister Hornsgatan 22A. Klintastugan syns bredvid och pojkarna håller som vanligt till på bryggorna.

En dag kom det byggjobbare och satte igång att bygga en transformatorstation utanför på planen. Aspö skulle genom denna få ström, om jag inte har alltför mycket fel. Det sattes upp en skylt med LIVSFARA på, och bara det gjorde det hela ofantligt spännande.

Omkring 1936 revs kåkarna, som stod i hörnet av Pukesgatan och det som nu kallas Kilströmshalls kajen, och ett stort komplex uppfördes. Det var ett under av modernitet och finesser, vattentoaletter, värmeledning och längs översta våningen gick en hel altan. Vad vi beundrade det huset och avundades dem, som fick bo där. Litet senare byggdes också hörnhuset där KBS, Elftmans konditori och en barberare blev inhyst. Även det var "modern" fast när man kom in i det var lägenheterna oerhört små och minimala. Det var inte riktigt detsamma som hos oss, där det visserligen eldades i kamin, men vi hade stora rejäla rum i alla fall. Tyckte man då. Allt är ju relativt och det beror ju på vad man jämför med och hur stor man själv är.

1937 flyttade min mormor från Amiralitetstorget till Ekholmen strax efter det att min morfar gått bort och jag började skolan! Efter att jag gått bara någon månad i skolan flyttade vi också till S Ekholmsstrand 42, och så var min sejour på Björkholmen all.

Skolan, det var dåvarande Chapmansskolan det, belägen längs varvsmuren nere vid Chapmansplan. Vanligen kallades den för Møljen. Ankarmøljen gick innanför varvsmuren, och skolan låg mitt för. Jag hade Märta Sahlström i småskolan och en helt ny värld öppnades för oss ungar. Vi gick på andra våningen längst bort till vänster, fröken Öhmans klass var i mitten och fröken Nymans till höger. Konstigt nog kom min egen pojke att hamna i samma klassrum, i den sista klassen, som hade förmånen att gå på gamla Møljen. Det var ju en stor dag när man skulle börja skolan med rosett i håret och uppsträckt och förmanad till tusen. Vid det laget hade jag min allra bästa vän med mej. Hon heter Sigbrith König och vi håller kontakten med varandra den dag som idag är.

Chapmansskolan var en liten trevlig skola. Vi lekte på gården, och långt bort i hörnet hade vi ett cykelskjul. Men eftersom de flesta varken hade cyklar eller kunde cykla, höll vi till där när det regnade. Kanske det t o m var tänkt som regnskydd.

På kortvägen mellan skjulet och skolhuset låg dassen. Riktiga rejäla utedass med spjälor i dörrarna!

Många av klasskamraterna i småskolan var man bara tillsammans med i två år, men ändå minns man dem riktigt bra. Kanske det obligatoriska skolkortet som togs hos Maja Sundströms fotoateljé bidrar till det. Jag vet att det var stränga order från fröken Sahlström, att man inte fick skratta på

Märta Sahlströms andraklassare 1938-39. I år blir vi alla folkpensionärer!!!

kortet. Möjligen berodde det på att man helt enkelt SKULLE vara allvarlig i skolan på den tiden, eller också var det för att hela församlingen var mer eller mindre tandlös. Hur som helst, ser vi alla ut som om vi skulle gå på begravning.

Det som mest försenade oss på skolvägen var förstås lekparken nedanför Björkholmsbacken. Där fanns en stor trägunga, med sittplats för jag tror 4–5 stycken och ståplats i båda ändar för två. Så hade den en klätterställning i rör och andra rutan till höger var ”min”. Där slogs kullerbyttor och hängdes i knäveck. Egentligen var det ett under att inga tänder rök där bland rörstumparna. Klätterställningen fanns kvar ännu på 60-talet, och jag vet att jag ibland tittade på andra rutan till höger, när jag satt där som mamma med min lille kille, och undrade hur i hela världen man kom runt i kullerbyttor i det lilla hålet! Gungan försvann på ett tidigare stadium, och åtskilliga barn har väl fått det stora träeländet i huvudet, det vet jag säkert.

Så gick vi i söndagsskolan också. Uppe på Styrmansgatebacken i Emanuelskyrkan. Jag vet att jag trivdes i söndagsskolan, men jag fasade ändå för söndagsmorgnarna. Man var som regel nybadad och skulle ha rena strumpor på sej. Yllestrumpor på nybadade ben. Det kliade och kliade och kliade. Himmel, vad jag hatade dessa ribbstickade yllestrumpor. Och livstykke med sådana där blå strumpeband, som lockade sej när dom blev lite för långa! Till söndagsstassen hörde också en nypressad veckad cheviotskjol! Nutidens barn vet inte vad det vill säja med yllestrumpor och cheviotskjol! De flesta av barnen i småskolan vid Möljen gick i söndagsskola i Emanuelskyrkan. Några minnen från lärarna där har jag inte, men har faktiskt kvar söndagsskoleböckerna, som man fick ett klistermärke i till varje söndag. Vid jul var det julfest och man läste dikter och sjöng och hade Jesusbarnet i en krubba. Man fick visst en gottepåse med en kola och ett äpple i. Många började på halva höstterminen och slutade vid jul, bara för julfestens och kolans skull.

Runt Ekholmens stränder, där växte jag verkligen upp. Vi bodde där i tio år, och det var just de åren, som var mina skolår. Sigbrith och jag höll ihop i vått och torrt. På våran strandväg bodde också syskonen Brorsson, som var jämnåriga med oss. Bredvid Sigbrith, som vanligen kallades Kickan, bodde fröknarna Trulson, som hade haft affär uppe på Målargatan. Nu var dom troligen pensionerade. Dom hade en liten söt pekingeser, som vi avgudade, och ett stort päronträd på gården. Jag vill inte påstå att vi pallade päron hos dom, men OM någon gång ett päron hade ramlat utanför staketet, låg det där inte länge och jag måste väl erkänna, att om det låg ett innanför NÄRA staketet, låg det inte heller säkert.

Våra barndoms stränder. Sigbrith på besök 1992 drömmer sig tillbaka.

På andra sidan om vårt hus var det liv i luckan, för där var nästan alltid två hundar lösa på gården. En hette Priffe och den andra Tessie. Varje gång man gick förbi skällde dom, så det hördes minsann när någon kom.

Vi lekte på bryggorna! Att vi fick, och att vi överlevde! Man "bodde" helt enkelt på var sin brygga med dockvagn och allt och gick och hälsade på, som de vuxna gjorde.

Aldrig föll det oss in att det egentligen var farligt att hålla till där, men vi visste ju vilka plankor som var lösa, för lösa plankor fanns det.

Den stora svarta trappan på Fiskaregatan kallade vi Sotartrappan. Något egentligt namn hade den väl aldrig. Under den lekte vi också. Där växte violer, som någon antagligen kastat ut från någon trädgård, och de doftade underbart. Till höger ovanför trappan låg Dahlstens hus. Mamma hade bott där som liten flicka. Där brukade vi köpa syrener, för där fanns en syrenhäck. Från det huset har jag ett unikt minne av något jag aldrig vare sig förr eller senare sett. Gamla fru Dahlsten avled, och hela gatan utanför huset kläddes med granris i olika mönster. Det hela var mycket vackert och högtidligt. Det tillhörde antagligen en svunnen tid.

Vi var många barn och ungdomar på Ekholmen också, fast inte ett sådant myller som på Björkholmen. På kvällarna lekte vi "Fräls" vid lyktstolpen i korsningen av Fiskaregatan – Viktoriagatan. Vi var nog ett tjugotal, som

träffades där. Oftast var det vad man kan kalla "pojkläkar" som lektes där, men vi flickor fick vara med om inte annat som "spioner" åt de båda lagen och springa och spionera på vad de hade för sig.

Det fanns inte mycket trafik på Ekholmen då. Saltöbussen gick Målaregatan upp, och de enda bilarna som hörde hemma på Ekholmen var Kerstin Seborns pappas bil och guldsmed Thörnquists på S Ekholmsstranden. Det lär inte ha varit brist på parkeringsplatser.

Så kom den olyckliga dagen 9 april 1940. Jag skulle gå till skoltandläkaren med mamma i ena handen och det otäcka blå tandläkarkortet i den andra. Vi åkte buss och redan på bussen verkade stämningen upprörd. Det talades om tyskar och Danmark och Norge, ockupation och kapitulation. Jag fattade egentligen inte någonting, hade bara det evinnerliga tandläkarbesöket i tankarna. När det väl var överståndet och jag kom till skolan, verkade allt normalt. Plötsligt kom en lärarinna in och började viska med vår lärarinna, som hette Elsa Isaksson. Vi ungar visste inte alls vad det gällde. Vi fick ställa oss upp och helt högtidligt sjunga "Du gamla Du fria, fortsätta med Ja vi elsker, Det er ett yndigt land och Vårt land, vårt land". Sedan talade vår lärarinna om vad som hänt och att vårt lilla fredliga land också kunde råka illa ut. Nu efteråt förstår man ju deras upprördhet, men det var svårt att få nioåringarna att förstå det hela.

Vi fick bada på varmbadhuset när vi gick i Sjöbladsskolan. Även om jag tillhörde de lyckligt lottade som hade badkar hemma, var det en av höjdpunkterna i skolveckan. Man fick ha handduk och rena underkläder med sej och ställa upp och marschera på led till badhuset. Exakt hur vi gick kommer jag inte ihåg, men det var en liten pyttig gränd, som vi alltid passerade. När vi kom fram fick vi var sin balja att vaska oss i och sedan ställa upp oss i rad och borsta varandra på ryggen, duscha, gå i bastun och sedan försöka att få plats i bassängen och ta några simtag. Det var ju inte mycket plats för en hel skolklass.

1941 var det dags att "tenta", som det kallades. Jag tentade till Flickskolan. Det var en prövning att tenta och man var rätt nervös. Man visste ju egentligen inte vad det handlade om. Man tittade på de andra ungarna och undrade om dom var fågel eller fisk. Jag klarade ut det i alla fall.

Vi är nu framme vid det, som allmänt kallas "Krigsvintrarna". Vi som upplevde dem, vet hur kalla de var. Egentligen var det ju onaturligt att vi i södra Sverige hade så kallt. Isen la sej tidigt och snön på den. Det skapade ju oanade möjligheter för alla till skridsko- och skidåkning. Vi åkte skidor på Stakholmen. Uppe från toppen och ner på isen. Det fanns något, som alla skulle delta i och de var en skidåkning för att få ett märke. Det föreställde

en gubbe på skidor och inskriptionen "I fädrens spår" precis som Vasaloppet. Det hade lagts en slinga från Fisktorget genom Prästasundet, över Dannemarken och ut till Nättraby. Den var nog bortemot en mil och den åkte man otaliga gånger den vintern.

Åka skridskor var ett kapitel för sig. Man fick börja med ett par med runda skenor i tårna. Man försökte och försökte och ramlade stup i ett. Men man kom rätt långt med rovor också. En gång kom jag ända ut till dykdalben vid ångbåtsrännan! Efter de runda fick man s k halvrör. Det var rörskridskor, som man skulle spänna fast med remmar. Man drog åt så fötterna somnade, och frös om dem gjorde man också. Med tiden lärde man sig och det var ju aldrig någon risk att isen inte höll. Hela Borgmästarefjärden var bottenfrusen. Kallaste vintern var 1942. Då var det så mycket is och snö att man plöjde väg på isen ut till Aspö under Saltöbron. Där körde lastbilarna och där promenerade man.

De dagarna vi hade kristendom var svåra. Man kan ju undra vad kristendom hade med kölden att göra. Det var så att man skulle alltid ha psalmboken med sej till kristendomslektionerna och den fick inte plats i axelväskan och då kunde man inte ha sin muff med sej. Muff var modernt och skönt att stoppa händerna i och knep det riktigt så kunde man ha den om hakan och näsan. Det ville till att ha riktiga grejor på sej när det var 30 grader kallt på morron när man gick över isen. Gå över isen förkortade ju vägen oerhört. Isen bygger billiga broar.

Vi höll mest till på Stakholmen om vintrarna. Det var lite annorlunda än att vara på de vanliga stränderna. Fiskarna hade lagrat upp stora fisksumpar där, väldigt stora så man kunde stå rak i dem. Vi kröp in ovanifrån och lekte i dem. Begriper inte att vi inte frös, för det var ju mitt i smällkalla vintern.

Skidbackar med gupp på åstadkom vi på Stakholmen. Det var ju rena alplandskapet för oss. Ville man pröva något mera avancerat kunde man bege sig till Höгахolm i Prästasundet, för där fanns de verkliga backarna.

En underbar vinterdag med blankis utanför Saltöbron begav vi oss mot Aspö på skridskor. Det var medvind och ca 10 minusgrader. Härligt. Men när vi skulle hem!!! Egentligen vet jag inte hur vi kom hem, men jag vet hur vi fick krypa och kana på alla fyra. Vinden var pinande kall och det var förfärligt tills vi kom in mot land till det vi kallade "Kolingakorset", som stod på en klabbe utanför Saltö Utkik som numera är införlivad med land och Saltö fiskhamn.

En enda gång under alla dessa år ramlade jag i sjön. Det var vid Ekholmsbron och man hade huggit upp runt bryggorna. Visserligen var det

inte så länge som vattnet fick vara öppet i den stränga kylan, så man skulle ju dit och pröva, med påföljd att jag åkte i. Visserligen var jag uppe lika fort och sprang hem och grät och snörvlade att jag inte ville ha lunginflammation och dö. Fick varken lunginflammation eller än mindre dog.

Man lagade maten på gasspisar på den tiden. Det förefaller helt naturligt för oss, men för våra barn, som inte upplevt det hela är det ett stort frågetecken. Istället för elspis hade man helt enkelt en gasspis och ledningarna var dragna genom husen och i marken tillsammans med vatten- och elnätet. På den tiden jag bodde på Björkholmen och Ekholmen hade vi inte gasspis utan vedspis. Men det var ju ett alltför stort jobb att alltid elda i den, så i varje lägenhet fanns det ett gasuttag med två uttag i på vilka det satt en slang. Ena slangen gick till ett gaskök, som hade två "plattor" och den andra till en gasugn, som stod uppe på vedspisen, i alla fall hos oss. Gasköket hade som sagt två kokställen. Det ena var större, så där kunde man ha en stekplåt, det andra mindre till kaffekokning och sådant. Kaffe koktes alltid förr. När väl kaffet kokat upp fick det stå på sparlåga, d v s det var endast fyra små låga lågor som dansade och höll kaffet varmt. Man håller sig ju ännu med uttrycket att man sätter något på "sparlåga" men inte många tänker på varifrån det kommer. Så hade man ju gasugn också. Den var som sagt helt fristående och kunde regleras till olika värme. Men det var naturligtvis inte lätt att baka i den, fast det kanske var lättare än i vedspis i alla fall. När man var klar med gasköket måste man alltid vrida om huvudkranen så allting var stängt. Egentligen är det konstigt att inga större olyckor hände med dessa gaskök. Visserligen kunde man känna en svag gasdoft ibland, men det var inte vad jag vet några större explosioner eller sådant. Man tände med en manick, som kallades gaständare. Den liknade mest en stor säkerhetsnål, som man klämde ihop, med ett stift som slog gnistor och detta tände lågan. Det var väl i början på 60-talet som Karlskrona blev helt utan gas och gasol och elen infördes i våra kök. Därmed var ju också Gasverkets, som låg mellan Chapmans plan och Borgmästarefjärden, saga all.

Under sommarloven höll vi till på Dragsö och Saltö. Badade gjorde jag som liten långt ut på Saltö där vägen till Fiskhamnen går nu. Där fanns en tomt, som vi kallade för "farbror Linderoths tomt" och antagligen ägde han tomten. Det var en i mina ögon stor slätt och där fanns en stor ek. I eken hängde ett rep, där man kunde hänga och dingla och gunga. Senare kallade pojkarne stället för "Arbetslösa". Troligen var det just för "Arbetslösa", som tanterna med ungar och kaffekorgar flyttade till Dragsösundet. Än fanns ingen bro till Dragsö, den kom under kriget. Man fick hoppa på

stenar, om det var lågvatten. Vi höll mest till på Dragsösidan och när väl en bro i trä blev byggd, kunde man cykla dit.

I Killingaviken lärde jag mej att simma. Det var en helt annorlunda vik på den tiden. Den var inte så utfylld, så att simma till "Dykarstenen" var ett helt företag. Det var nog minst 25 meter. Bryggan fanns inte och absolut ingen kiosk. Vi badade mycket i en vik längre bort också, och botten i den var blålera och det hade man ju kul med inne vid land och byggde lergubbar med. När man blev mera hemtam i vattnet, vet jag att vi startade inne i Killingaviken och simmade längs stranden, där Segelsällskapet nu håller till, och in i sundet mellan Dragsö och Saltö. Så gick vi vägen tillbaka.

När man blev lite äldre blev Saltö modernt med Herrarnas och Damer- nas brygga. Där var fin sandbotten och en underbar badplats. Med tiden blev ju Saltö Simstadion uppbyggd och där tillbringade jag den senare delen av min ungdom, men det är en annan historia det.

Saltöskolan fanns inte då. Jag vet att det talades om att bygga en skola på Saltö i många år och man hoppades ju på att få nära till skolan. Men den kom inte på många år, först när nästan alla barnen i "Barnrikehusen" på Saltö hade slutat skolan. Men så är det nog jämt. Man bygger hus först utan tanke på att det kommer att erfordras skolor till eventuella barn. Numera är det problem att fylla Saltöskolan, som faktiskt är en mycket trevlig och fint belägen skola. Det är skillnad på att som den har, ha naturen inpå sej och t ex Rosenfeldtsskolan mitt i stan.

Saltö Sand hade kiosk, men det var inte så förfärligt hygieniskt kan jag tro, för där fanns varken vatten eller avlopp. Senare kom "Kaffestugan" längre upp i backen, med ett härligt läge med utsikt över sjön och stranden. Där var väldigt trevligt och det var synd att den brann ner någon gång på 50-talet.

På Saltö bodde många barn och dem höll man ihop med, både under skoltiden och på fritiden. Innan de nya husen mitt för nuvarande Saltöbron kom till, fanns där en stor mad. Den blev utdikad och man fick skaffa sej parceller där det gick. I diket fanns millioner grodyngel, små svarta med svansar. Det var jättekul att fånga dem i en burk, till föräldrars och troligen grodornas förtvivlan.

Kronans numera rivna hus och Trossöbolagets hus hade härliga stora gårdar, och där fanns många barn att leka med. Och lekte gjorde man på den tiden. Egentligen undrar jag om dagens barn och ungdomar leker så mycket som vi gjorde. Man lekte "Tjuv och polis", "Fräls", "Rymmare och fasttagare" för att inte tala om att spela brännboll. Man kunde ha roligt med enkla medel på den tiden. Inte anade jag då, att en av de lekkamraterna skulle bli min kamrat för livet!

Under kriget byggdes sedan HSB-husen upp och dit flyttade ju många familjer med barn. Ja det var rent nödvändigt att ha minst 3 barn för att få bo där. Så då saknades minsann inte ungar i var vrå! Måste ha varit en förfärlig trafik när alla skulle till skolan om morgnarna. Jag vet att mer än en gång var bussen full när den kom till Ekholmen, och då hade man stått och väntat rätt länge och fick så springa till skolan för att hinna! Men det var ju ingen skolbuss, utan en helt vanlig buss i trafik. Skolbussar var inte uppfunna på den tiden. Var man klurig, och det var man ibland, gick man över puckeln på Saltöbron och tog bussen vid ändhållplatsen för då kom man med i alla fall. Det var tätt mellan hållplatserna, för bussen startade då som nu vid kiosken och sedan stannade den första gången nedanför Saltöbron (den gamla) vid Kronans hus, och sedan på Ekholmen. Under min skoltid tror jag att det kostade 15 öre för barn och 20 öre för vuxna att åka buss. Längre fram kom det rabatthäften, så styckpriset blev något billigare, men omkring 25 öre höll det sej länge, länge.

Jag undrar hur lång raden skulle bli om man kunde ställa upp alla gamla lek- och skolkamrater i en enda lång rad! Det måste vara tusentals genom åren.

På Saltö fanns också en lekpark nedanför Konsum. Där fanns otäcka trängungor, som var otympliga och tunga, och min kusin fick en i huvudet en gång och var riktigt dålig. Där fanns en karusell också och så planterade man parkrosor kring. Det var dom, som på höstkanten gav killarna klipulver, som det kallades, att stoppa på ryggen på flickorna! Himmel vad man sprang, när dom kom, och så arg man var!

På Ekholmen hade vi fyra affärer. Där fanns Lindstrands mjölkaffär, där alla på Ekholmen handlade mjölk och bröd, Hjelmquists Speceriaffär, Johanssons tobaksaffär och så den affären, som en gång varit fröknarna Trulssons, men som ägdes av en, som hette Ericsson, på den tiden vi bodde på Ekholmen. Hjelmquists hade också en affär för trikåvaror innanför speceriaffären, där man sålde tyger och handdukar, lakansväv och sådant. Där fick jag köpa mina första silkestrumpor! En stor dag i en flickas liv. Oerhört ömtåliga, försedda med söm. Där fanns också en eller två stora katter, som kanske inte var så roliga att ha i affären. Torde vara förbjudet i våra dagar, men vi barn tyckte det var roligt. Det fanns också automater utanför med fack för 25, 10 och 5 öre. 25 öre. Det var stora chokladkakor det, de, som i våra dagar nog kostar 7-8 kronor! I tobaksaffären, som låg i samma ingång hade dom förutom tobak och tidningar också hårschampo. På den tiden köpte man pulver i påsar, det fanns Elida och Palmolive, vet jag. Man fick röra ut pulvret i vatten och sedan tvätta. Var man riktigt lyxig,

köpte man Syster Ellas schampo med citronbad, d v s det fanns en påse att röra ut i skölvattnet också, och om man vågade sej på att vara halvt om halvt syndig, så handlade man Syster Ellas med henna. Misslyckades man med det, såg man ut som man stått på huvet i en Falu rödfärgspyts. Silkesstrumpor ja. Och maskbrott! Men vi hade en som vi kallade "tant" som var snäll nog att maska upp strumpor åt oss. Hon hette Lind och bodde på Fiskaregatan. Hon tog 25 öre för en maska. Vilket pillejobb! Det var roligt att gå till tant Lind för hon hade också en stor papegoja. Hennes två barnbarn, som bodde i samma hus, brukade jag och Kickan köra i vagn och passa. Vi var ju inte mycket äldre än de var, men på den tiden gick det bra. Där fanns också en stor gård med äppelträd, och så förstås det ofrånkomliga lusthuset långt ner på gården.

Det var ju på denna tiden vi hade ransoneringskort. Kommer ihåg att de förvarades i ett fodral. Skulle man köpa franska hos Lindstrands fick man växlingskort, d v s en brödkupong svarade mot ett litet mindre kort, och för ett franska tror jag man tog två eller tre rutor på det lilla växlingskortet.

Vi hade en skomakare också nere vid Saltöbron. Dit gick man med alla trasiga skor som lagades omsorgsfullt i krigstiderna. Mot kupong naturligtvis. Skomakaren hade en liten verkstad en trappa ner och det var en gemytlig stämning hos honom. Han hade faktiskt en "skomakarlampa" i taket, en sådan som är hemskt modern i våra dagar.

Under krigsåren fanns också beredskapsmän förlagda till Stakholmen. Från våra fönster såg vi deras baracker och jag vet att dom planterade små björkar nere i svackan, där barackerna stod. Idag är det den lilla dungen, som finns på Stakholmen och som för mej i alla fall utgör ett "krigsminne" av det vackrare slaget.

Det fanns en luftvärnskanon på Stakholmen också, och särskilt en gång minns jag när jag tror det var en tysk maskin, som kom in över Örlogsvarvet och batteriet på Stakholmen gick löst. Vi hade en hylla med fotografier över min säng, och vid första salvan ramlade alla fotografierna ner och hela huset skakade. Jag tror att jag blev räddare för det än för tysken, som var över oss.

Det tillhörde också att man skulle öva för evakuering under krigsåren. Man skulle ha med sej utrustning till skolan och det skulle vara, om jag nu inte minns fel, filt och varma kläder och det skulle buntas ihop med bärremmar och märkas med namnet och kanske t o m födelsenumret. Det där som senare i livet är allmänt, men förr var en väl förborgad hemlighet. Vart man sedan skickade alla våra filtar och kläder vet jag faktiskt inte, men antagligen någonstans till en skola på landet. Jag har inget minne av att vi fick tillbaka dem, men så måste väl ändå varit fallet.

Mamma och jag skulle fö "evakuera" till Vissefjärda, där vi skulle hyras in hos en lantbrukare. Vi var där på vad man väl kan kalla semester en sommar och där var ljuvligt. På ägorna hade man en underbar sjö med sandbotten. Vi badade ju, vår vana trogen varje sommar i havet i stan och den vanan tog vi med oss. Men detta var ju något oerhört bland den tidens smålänningar och när vi badade stod gårdens folk på stranden och tittade på!!! Mej gjorde det ingenting, men jag vet att mamma var rätt generad. Gårdens gamla mormor sa rent ut att det var skadligt att gå i sjön! På deras vind hade vi också ett lager med filtar och madrasser och kläder. Så nog var man försedd, om det skulle bli allvar av.

Åter till stan och skolan: Vår skolväg var lång, tyckte vi i alla fall. Barnen på landet hade troligen ännu längre och kanske tråkigare väg än vi hade i stan för här fanns ju i alla fall affärer att titta i. Men om hösten och tidiga vintern var det kämpigt att ta sej fram längs stränderna i småblåsten. Finesser som att man kunde åka buss hade inte helt slagit igenom. Jag vet inte om det fanns bussar, som passade in till våra skoltider mer än ibland. Skolkort på bussen fanns över huvudtaget inte. Troligen var det väl för dyrt att åka varje dag, i alla fall för dem som hade både fyra och fem barn att skicka till skolan.

Ibland var det ett fasligt liv nere vid Saluhallen när man kom dit. Det var "grisabilen" som var där och sålde smågrisar till befolkningen från öarna. Försäljaren höll upp smågrisarna i ena bakbenet och de skrek för livet, vilket det kanske i flera fall också gällde. Grishandlaren höll till i borten änden mot Idrottshallen till. Så fanns hela Fisktorget fullt med fiskargummor framför Saluhallen. Vete katten hur alla fick sälja fisk, men troligen gick det väl bra. Visserligen har jag oerhört svårt att identifiera den nuvarande "Fiskargumman" som står staty på Fisktorget med min barndoms fiskargummor. Dom var i mina ögon helt runda med massor med kläder och schaletter knutna på gammaldags vis, som man ser i medelhavsländerna. Så hade dom alltid små illröda fingrar, som stack fram ur avklippta vantar och ytterst hade alla ett stort förkläde av säckväv, som hölls ihop med ett rep eller snöre. Förmodligen lättade klädseln betydligt under sommaren, men några vidjeslanka fiskargummor har i alla fall aldrig jag sett. Det hörde helt enkelt inte till. En gumma var en gumma.

Genom Saluhallen tog man ju sina rundor. Synd att detta monument fick rivas, men efter att ha stått tomt och öde några år, var det ju inte något vackert. Det borde dock kunnat rustas upp till något vettigt, allra helst som det var under "sötebrödsdagarna" den fick rivas. Då om någonsin hade kommunen råd till upprustning, och det hade säkert blivit ett vackert och

originellt inslag i torgbilden. Så pietetsfullt som allt gammalt vårdas nu, hade det aldrig fått hända i våra dagar.

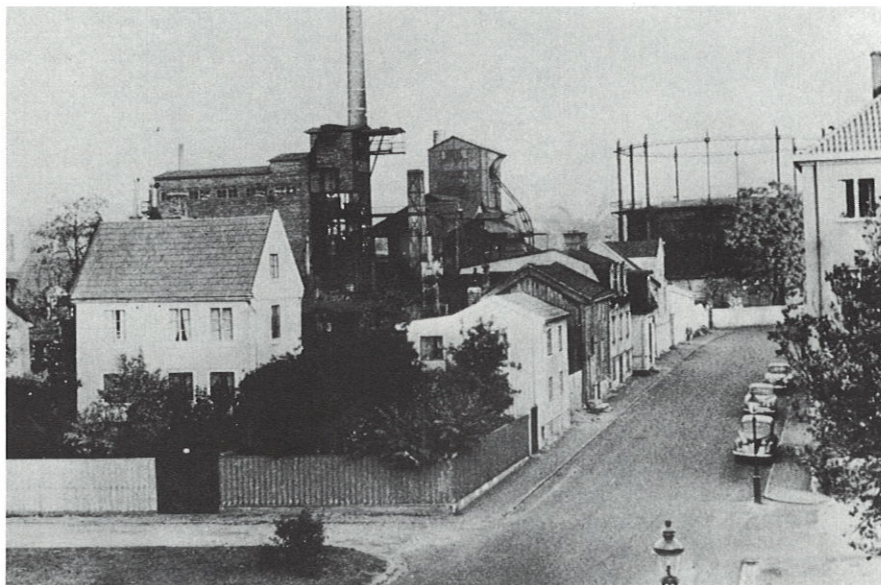
Tanterna i Saluhallen var också runda och trinda. De sålde allt i matväg men mest kommer man som barn ihåg deras karameller i strut, och ibland hade de något så exklusivt som hemlagad glass. Glass fanns överhuvudtaget inte att köpa i vanliga affärer på den tiden. Bara i glasskiosker, och de

Fiskbron 23/2 1952! Bakom fiskaregummorna ser man grunden av den rivna saluhallen.

var sällan öppna på vintern. Det var högtid när glasskioskerna öppnade på våren. Men ur sanitetssynpunkt var Saluhallen helt undermålig! Jag vet att min kusin en gång blev skickad dit efter en kvarts kilo köttfärs men kom till sin mors förvåning hem med ett stycke rent kött. Senare kom det fram att den morgonen, när man startade köttkvarnen, - den satt i taket och långa remmar löpte upp och drog igång den - hade två råttor slunkit med i kvarnen, så någon köttfärs gick inte att sälja den dagen! Man kan ju undra hur många råttor som slank med utan att någon såg dem? Kanske är det skönt att inte veta. Innan man kom fram till Fisktorget eller "Bron" som mammorna sa, gick man förbi Gasverket med sin stora klocka och strax efter Gasverket gick trädgårdarna till husen, som låg vid Hantverkaregatan ända ner till stranden. Allra sist var ett upplag med hundradetals fisklådor, nästan alla märkta med HA HA HA (Hugo Adamsson), så man blev lite full i skratt när man passerade.

När man sedan kom in på själva Trossö, låg det en begravningsaffär längst ner på Borgmästaregatan. Sermera kom det att ligga en godisaffär, som hette Pomona på samma ställe och senare ett galleri för tavelutställning. Den affären skyndade vi oss förbi. Det såg alltid så kusligt ut med alla uppradade kistorna därinne och någongång såg man en liten vit barnkista och man blev verkligen illa till mods. Nej där skyndade man förbi, men man

Skolvägen gick förbi den stora gasklockan. Lekparken ligger hitom den nedersta lyktan.

dröjde desto längre kvar vid Mikado. Mikado låg ungefär vid ingången till f.d.Domus (Kronanhuset) på Ronnebygatan. Där fanns allsköns saker. Små fina askar och dosor från Kina, solfjädrar och leksaker. Kläder i finaste siden, parasoller, ja allt främmande och exotiskt man kunde drömma om under de svåra krigsåren. Nästa anhalt för drömmier var Hugo Anderssons pappershandel, där det också fanns leksaker. Just nu hittar man Tempos (Åhléns) ingång där den låg. Där fanns pappersdockor, leksaker, bokmärken, ja där kunde man ju titta många minuter för att sedan få lägga benen på ryggen för att hinna ner till Sjöbladsskolan där Elsa Isaksson väntade, sträng och bestämd. Ett unikt minne från de två åren i Folkskolan var att vi hade en klasskamrat, vars pappa var greve. Det fanns ju många och höga militärer i Karlskrona. En dag skulle den flickans mamma komma på besök i vår klass, och vi fick öva att stå upp och i talkör säga "Godmorgon grevinnan". Det var tider, det!

Matrasten eller middagsrasten, som den kallades, var rätt besvärlig om vintern. Vi bodde för långt bort för att hinna hem, och på den sk Barnbispisningen fick vi inte äta. Det fanns inget som hette skolmåltider då. Man fick ha smörgås med sej och om man inte hade för många och tunga böcker i skolväskan kunde man få plats med en termos choklad. Gick inte det, fick man gå upp i mjölkkaffären vid Guldsmedsgränd och köpa ett glas mjölk och där sittande eller på stående fot äta upp sina smörgåsar. Undrar just hur mycket "Hem och Skola" hade protesterat mot det förfarandet?

I början av 40-talet måste det vara, byggdes något så raffinerat som ett varuhus på Ronnebygatan. Det hette Sefa och låg i nuvarande Expert-Fotos lokaler. Det var inte stort som varuhus betraktat, men man tyckte det var något enormt fint. Sedermera byggdes EPA som fick en bar tillbyggd långt in i affären. Där kunde man dricka kaffe och saft och där serverades glass i skålar. Oj vad man kände sej lyxig om man hade råd att köpa glass. La man till 25 öre fick man chokladsås på. Stolarna var höga små barstolar, som man kunde snurra på.

En annan affär, som var trevlig att gå in i var Resia, som låg någonstans mitt emot EPA till att börja med. Där fanns tvättmedel i lösvikt i stora säar och skopor att ösa med. Man kunde köpa tvåflingor och sådant hektovis. Där luktade alltid gott och rent.

Så fanns ju Hjellmans stora leksaks- och pappersaffär, som långt in i våra dagar varit ett eldorado för alla ungar. Där fanns massor att titta på och önska sej.

Under krigsvintrarna verkade hela stan vara full av vedstaplar! Det var inga små saker heller. Det låg meter efter meter längs alla trottoarer. Vi

hade minst fyra stora långa på vår gård på Ekholmen, och hela Södra Smedjegatan var full med vedstaplar det kommer jag ihåg från den tiden då jag började Flickskolan.

Det måste ha varit en svår tid för alla föräldrar. Dels det ständigt ökande krigshotet och dels var ju allting av så urdålig kvalitet. Det lilla, som fanns att köpa. Cellull kallades tyget och höll varken att slita på, eller än mindre satt strykning och press i. Skosulorna var av hårt pressad papp och höll verkligen dåligt i blötsnön. Alla ransonerings gjorde ju inte det hela bättre, men det var naturligtvis tur att det fanns ransonerings på saker och ting så det verkligen fanns lite att köpa i alla fall. Något som var "kort-fritt" vad beträffar smörgåspålägg, var sardiner. Sardiner i tomatsås det fick man både nu och då och det var rätt gott och kanske också nyttigt. Den sommaren vi var "evakuerade" i Småland hade mamma köpt ett stort förråd av just sardiner med sej och det var något som absolut inte hörde till vanligheterna där vi hamnade. Men det var väl större tillgång på sovel på landet än i stan. Jag vet att frun i huset med största möjliga försiktighet åt en sardin för att efter en längre tids tystnad när hon smälte den säga till sin make: "Ät Sigfrid, de e gott", ett uttryck som vi ofta i alla tider sedan använde i vår familj. Jag tror att sardinburkarna gick åt i alla fall.

1941 i augusti började skolgången i Flickskolan. Samtliga killar och flickorna som gick i Karlskrona Högre allmänna läroverk kallade Flickskolan för Hönshuset, en benämning som togs illa upp av "hönsen" men som kanske i och för sig inte var så tokig. Dessutom hade vi vid mitt inträde där endast en manlig lärare. Det var vår musikdirektör och han hette Arne Stenbjörn och det var naturligtvis tuppen i Hönshuset.

Då 1941, fanns ännu det gamlagamla skolhuset kvar inne i hörnet av Ö Prinsgatan-Smedjegatan. Där bodde vaktmästaren, där låg skolköket och lunchrummet och 2 skolsalar. Hela det huset var egentligen fallfärdigt men jag tror att det faktiskt stod rycken ända till 1948 när jag slutade. Sista åren av vår skolgång fick vi gå uppe på Ronnebygatan bredvid EPA, för skolan blev för liten för oss.

Det var naturligtvis nytt att börja i en högre skola med morgonsamling och två ringningar före varje lektion. Men samlingssalen, som vi kallade det till skillnad mot läroverkets aula, hade en underbar tavla av John Bauer framme på podiet. Det var ett flertal prominenta personer, som gästade oss och höll morgonsamling, bl a var Jeanna Oterdahl där. Den 6 november varje år dammades Gustaf II Adolfs byst av och draperades med svenska flaggan, och i 7 år har jag faktiskt stått i kören och sjungit "Sänk Dig seklernas dunkla dimma kring ljusets segrande majestät". Måste nog ha

Klass 2B i Flickskolan. Klassen decimerades och i 3:an blev vi bara en klass 1943-44.

låt litet egendomligt med tanke på att det var barnaröster till största delen, som sjöng. Borde nog varit en manskör egentligen.

Vi hade ju något som kallades "Frivilliga kören". Hur mycket frivillig den var låter jag vara osagt, men när man provsjöng blev man helt enkelt uttagen att vara med, och jag vet ingen, som någonsin protesterade. Men det innebar att man fick 45 minuters kortare frukostrast varje torsdag, för då var det övning, och det var i sanningens namn inte helt roligt. Vi hade konserter också, och när jag gick i de högre klasserna specialiserade Arne Stenbjörn oss på att sjunga wienervalser. Det var tråkigt att öva och öva, allra helst som jag sjöng 3:dje stämman och det inte lät någonting utan de andra två. Men när vi väl sjöng ihop lät det faktiskt riktigt bra. Tredje stämman på "An der schönen blauen Donau" glömmar jag nog aldrig.

Eftersom det som sagt var 1941 jag började i Flickolan var det tyskan som var det första främmande språket man kom i kontakt med. Vår tysklärarinna hette Schwartz. Hon var mycket rar och judinna, och vad det måste ha inneburit för henne att lära oss en oklanderlig och felfri tyska under de värsta åren i judarnas historia hade vi inte en tanke på då. Men vi kämpade på, och det gick relativt bra.

Om alla lärarinnor, som vi hade under årens lopp kan man naturligtvis skriva löpmeter. Men eftersom man kanske fortfarande har barnets och

ungdomens syn på "tanterna" skall man nog låta bli att tala alltför mycket om dem. Alla hade ju det gemensamt att vi tyckte att de var så gamla. En uppfattning, som naturligtvis var helt fel. Det var antagligen bara så att en lärarinna SKULLE vara gammal. Fick vi någongång en ny ung lärarinna beundrade man ju henne oerhört nästan till avgudereri. Att försöka få henne stressad och förvirrad, som man hör att dagens skolorungdom får för sig, det hade man inte en tanke på. Troligen blev de mera förvirrade av den hundaktiga tillgivenhet man hyste för dem. En gång fick vi en vikarie i teckning. Hon var så modern att hon hade ateljérock och det tyckte vi ju var urflott. En av de yngre lärarinnorna vi fick blev svårt sjuk och när vi i kören hade en konsert på lasarettet fick vi sjunga utanför hennes dörr, som stod på glänt. Vi tyckte det var både märkvärdigt och högtidligt, en känsla som övergick till bestörtning när vi fick höra att hon avlidit bara dagen efter vi varit där. Ja sina lärarinnor minns man ju. Vår rektor, Anna Jörnstedt, var man inte precis rädd för, men man neg till jorden och höll sig tyst och beskedlig när hon var närvarande. Hon undervisade oss i biologi. I 5:an hade vi dubbeltimma i just biologi på lördagen. Till det årligt återkommande i femman var skolskutt, som det hette. Skolskuttet hade förberetts veckor innan, och just den lördagen uppenbarade sej en av flickorna i turban. Rektor Jörnstedt tittade både en och två gånger rätt skarpt och bad henne sedan ta av huvudbonaden och efter viss tvekan gjorde hon det. Då befanns att hon hade hela håret upprullat på toalettpapper! Det såg hejligt ut och vi fnissade högljutt och t o m rektorn såg rätt perplex ut. "Jaja", sa hon, "sådant har jag väl sett förr". Inte mera om det. "Tanterna" var nog inte så tantiga när det kom till kritan.

Vi lånade böcker på skolbiblioteket och på stans bibliotek, som på den tiden låg uppe på Ronnebygatan, där Odd Fellow nu har sina lokaler. Mest var det nog skolbiblioteket, som man lånade böcker på, och så lånade man ju flickböcker av varandra. Varje födelsedag och jul fick man i alla fall ett par tre böcker. Wahlströms flick- och ungdomsböcker kostade då 1:50 inbundna med framsida i färgtryck. De man mest läste och samlade på var troligen "Sprakfåle-böckerna" av Lisa Eurén-Berner. Jag tror att man kunde dem utantill och när jag efter 35 år åter läste igenom dem, var det som att återse en gammal familj. Jag lyckades få ihop alla utom en, och den sista köpte jag av min egen lön vid 19 års ålder! Naturligtvis läste man ju andra böcker också, kanske med mera upplyftande innehåll. Jag vet inte hur många gånger jag lånade "Trojanska kriget" på skolbiblioteket. Jag höll t o m föredrag om det! Om någon då på 40-talet under brinnande krig talat om att man en gång själv skulle få se det antika Grekland och kanske trampa

samma gator, hade man aldrig trott att det skulle bli verklighet. Men det har det blivit.

Några av krigsåren uppfördes nödbostäder, som det kallades på Saltö, där Saltö båtvarv nu ligger. De fanns nog där i ett eller två år. Jag vet inte vilka, som bodde där, möjligen anhöriga till inkallade. Det såg kallt och rått ut där, och det var väl antagligen ett provisorium, som inte skulle finnas över någon vinter, men det gjorde det i alla fall.

Något som var gott om under 30-40-talet i Karlskrona var konditorier! När man nu inte på något vis kan få en kopp kaffe på ett kondis efter klockan 6 kan man ju tänka tillbaka på den tiden när det faktiskt fanns ett konditori eller kaffeservering på var 100 meter i centrum. Öppethållandet var till 10 på kvällen och kaffe serverades överallt. På Ronnebygatan fanns Frankes konditori bredvid Imperialbiografen, Lennarts konditori låg där det ligger och har överlevt till våra dagar, Roys konditori fanns vid Konserthuset, Konditori Continental i ett hus där Cityhallen (Bokhörnan) ligger, Mecca ungefär där Nya Hembageriet finns och Nya Hembageriet hittade vi längre upp på Borgmästaregatan. Vid Hoglands Park låg konditori Göta, som hade en fin trädgårdsservering, och lite längre ner mot järnvägen låg ett litet konditori, som hette Tuna. Räkna man Hantverkargatan till centrala stan, och det gjorde man i alla fall på den tiden, låg Holmers konditori i "Lilla palatset" och Gustafssons konditori längre ner mot Björkholmen till. På Borgmästaregatan kom litet senare också konditori Amarant som var modernt och flott och där stans ungdom samlades.

Man gick mycket på bio under dessa åren. Först var det ju bara söndagsmatinéer man fick bevista för 50 öre biljetten. Den första tecknade filmen man såg var Tre små grisar. Det som var populärast under flickåren var naturligtvis Shirley Temple, den mest beundrade idolen. Alla hennes filmer tyckte man var gudomliga, alla var bra och tragiska med lyckligt slut. Flickan själv var ju väldigt söt och näpen med sina kanonlockar. Arma barn, vilket jobb man måste ha haft att få dem att ligga på det viset! Jag hade två böcker "av" Shirley Temple också. En liten röd som hette "En liten stjärna" och en blå "Sagan om mitt liv". Hennes kläder kopierades i det oändliga och som sagt, söt och näpen och framför allt duktig, det var hon.

De biografer, som fanns då var kvar långt in på 60-talet. Men man kommer särskilt ihåg Sirius med sina träbänkar. Man var öm både i baken och ryggen när filmen var slut. Det var oftast så, att första veckan gick filmen på Skandia och sedan på Sirius veckan efter. På alla biografer fanns mestadels två biljettkassor och ett stånd för godis. När Konserthusteatern öppnades som biograf var den ju väldigt flott och stor. Det var bara på första

raden på balkong man inte såg bra, för man hade räcket mitt framför ögonen. Men det lärde man sej snart. Förresten kostade det 1:95 på balkong, så det hade man inte råd till så ofta. 1:20, 1:50, 1:75 1:95 var biljettpiserna på 40-talet.

Jultomtarnas föreställningar var man och såg vid jultiden. Som liten, liten vet jag att vi var på Gamla teatern och såg Rödluvan, möjligen var det också Jultomtarna, som hade denna föreställning. En liten flicka i salongen började högljutt gråta när vargen kom till mormor och ropade högt: "Spring, mormor lilla, spring". Det gjorde att skådespelarna kom av sej, så det hela blev riktigt roligt. Där fanns ju också enorma träbänkar men i övrigt vet jag att teatern var fin och hade atmosfär, som det heter på sådant språk.

Tiden gick och man blev tonåring. Något direkt tonårsmode fanns inte då, utan antingen såg man ut som en urvuxen barnunge eller en lillgammal tant! Man skulle ju gubevars permanentas också. Den första permanentapparaten jag kommer ihåg var ett stort åbåke som satt fast i taket med

Två tonåringar på Ekholmsstranden beredda att ge sig ut i vuxenlivet.

sladdar i. Det liknade någonting mellan dammsugare och bläckfisk. Håret blev hårt, hårt kryllat och permanenten satt i många år. Min första permanent satt i två år. Jobbigt att "reda ut" var det också, och det hände titt som oftast att man smet från att kamma ut underhåret i nacken, vilket ju gjorde att det kändes dubbelt värre dan efter när man skulle göra det. Kryllorna stod för det mesta rakt ut och ibland när jag ser vår tids småkrylliga flickor kan jag inte låta bli att tänka att "just så såg en verklig MISSLYCKAD permanent ut när jag var ung". För då skulle det ju vara långt hår i page och inga småkryllor.

Till lördagsnöjet hörde till att "lubba Ronnis". Vilken motion! Skulle man gå på bio gick man Ronnebygatan upp o ner minst två gånger innan och fyra-fem gånger efter! Hade man inte råd att gå på bio kunde man möjligen kosta på sej en bakelse på ett kondis och sedan snabbt rusa ut när bio var slut för att "lubba". Där var flickor i tantkläder (tycks vara moderna nu igen) och pojkar i äppelknyckarbyxor och trenchcoat! Alla liknade mer eller mindre varandra. Men som sagt motion det fick man. Gick minst en mil varje kväll.

Mina kamrater i läroverket tog realen och vi var på hippor. Man hade roligt på "hipporna". Det var helt oskyldiga nöjen. Man dansade och drack på sin höjd bål med något litet vin i. Dansen tråddes till vevgrammofon där man fick byta stift lite då och då och när det blev senare användes s k nattstift för att inte störa grannarna. Någon demokrati mellan könen fanns inte och var hart när otänkbar. En endaste dans fick flickorna bjuda upp varje kväll och det var långt ifrån alltid det utnyttjades. Skulle någon flicka helt frankt gå fram och bjuda upp en pojke till dans var man nästan att anse som "dålig", för det gjorde man helt enkelt inte. Hellre stod man o glodde o hade lite tråkigt!

1945 i maj blev det fred i Europa och hela världen gladdes och vi med den. Egentligen är det synd att vi då inte visste hur fruktansvärt lyckligt lottade vi svenska ungdomar var. Vi hade fått vår skolgång klar utan avbrott, vi hade fått mat och framför allt fred, och när vi var klara att gå ut i livet fanns arbete i överflöd! Man hade bara till att välja. Tyvärr var det kanske lite för lätt för många att få arbete, så många valde att arbeta istället för att läsa vidare. När jag 1948 slutade Flickskolan i vit klänning och med blommor om halsen, lekte verkligen livet. Efter en månads frihet sökte jag arbete och fick det samma dag! I och med det så är det egentligen inga barndomsminnen kvar att berätta, även om det kanske finns åtskilligt mera i gömmorna att plocka fram. Får sluta min lilla nostalgiska historia för denna gången och se om jag kanske någon gång gräver fram mera.

I nr. 2/1988 av Kaulskroniten berättade jag om den ene av föreningens grundläggare, Tore Nobling, och nämnde också dennes bakgrund och uppväxt på Verkö. Vad passar bättre än att i år, då Föreningen Gamla Carlsrona avhåller 50-årsjubileum och medlemsbladet 10-års jubileum, låta hans broder, Erik Nobling, framträda med personliga minnen från sin barndom på ön.

Redaktören.

Det fanns en gång en gammal gård

Av Erik Nobling

Jag kan ännu se mig själv som en otålig 3-årig parvel när det var bestämt vi skulle åka tåg långt bort och bosätta oss på en ö. Det skulle bli det stora äventyret.

Året är 1913, när jag med mina två syskon och föräldrar flyttade från Västmanland till Verkö. Vi skulle liksom komma närmare släkt och gamla vänner. När jag nu efter åttio år ser tillbaka hör jag att den nya tidens vingslag även nått Verkö på gott eller ont, hur man nu ser på det. Detta hade även min pappa siat om, när han en gång sa till oss barn: "en gång kommer tåget att gå till Verkö".

Ja, för att börja från början blev våra flyttsaker avlastade på skeppsbron i Karlskrona för vidare transport med båt till Verkö. Denna ovanliga transport av möbler och jordbruksredskap mm. väckte visst uppseende bland Karlskronaborna. Den kände Robert Berg har senare berättat för min äldre broder Tore, att han varit vid kajen och sett flyttningen.

Lek

Det första vi pojkar gjorde i vårt nya hem, vår syster var ju för liten, var att ge oss ut på upptäcktsfärd. Allting var så olikt, här fanns mest bara lövskog. Vissa byggnader verkade så ålderstigna med torvtak. Visserligen var jag liten då, men har ändock en förnimmelse att i en vinkelbyggnad till huvudbyggnaden fanns en spishäll med grytkrok, detta väckte tydligen min uppmärksamhet, men blev snart därefter rivet. Pappa hade mycket att sätta i stånd.

Vid tiden för vår ankomst fanns inga andra byggnader på ön än de som hörde till gården. Man kan säga att vi barn var gynnade som hade hela ön som lekplats. Medan vi var små höll vi oss hemikring, mest uppe i Norrebacke. När vi blev större, sökte vi oss längre ut runt ön. Norrebacke ligger

på en höjd, strax norr om gården, med en vidunderlig utsikt över Lyckebysfjärden. På norra udden finns ett gammalt stenbrott. Under min barndom sades det att man tog sten där då Fredrikskyrkan byggdes. Vid nuvarande kvarteret Blixten låg förr en stor lergrav igenväxt av videsnår, kanske kan man binda samman dessa båda ting med kyrkbygget.

Utanför samma udde ligger ön Gubben. Sundet däremellan kallas för Gubbahålan, som är så djup att man nästan inte kan nå botten, och sägs skall bebos av en gubbe. När vi var små och följde med på roddtur genom sundet, måste vi vara absolut tysta för att inte störa gubben som kunde bli väldigt arg. Norrebacke var vår bästa lekplats. Här byggde vi våra hyddor och lekte indiander och nybyggare med gårdens barn, eller vid vattensamlingarna vi kallade för Bergsjöarna. På vårarna följde pappa med för att höra på näktergalens vackra sång, eller koltrastens konsert i en trädtopp. Gol göken försökte vi smyga oss så nära vi kunde för att få se den.

Med tiden lärde vi oss var olika blommor växte, t.ex. blåsippa, vitsippa och liljekonvalj. Där hade vi också våra klätterträd. De bästa och mest spännande var de jättestora lindarna, ihåliga men ändå lummiga. Dessa träd väckte så stor beundran av lektor Eriksson från Karlskrona, att han fotograferade det största som mätte 8 m i omkrets med min syster Maria sittande på en gren. Detta träd blåste ner under junistormen 1931.

Linden

Vi vande oss så småningom att bo på en ö, vad det innebar att alltid fara över vatten om man skulle någonstans. Vi lärde oss att ro, började så småningom även att segla, inga optimistjollar precis, utan helt vanliga blekingsekor.

Runt Kaninholmen hade vi mycket som sysselsatte oss: där hade vi våra båtar, där badade vi, hade våra ryssjor utsatta och metade, ofta fick vi bara skitspigg. Några somrar bodde en intendent Lindahl, som var fiskeintreserad, hos oss. Han lärde mig sätta ut gäddkrok, ibland med gott resultat. Det var en rolig herre, tyckte jag, bl.a. kallade han sin fru för "August".

Mitt emot Kaninholmen låg "ankagången", förmodligen en kvarleva från tidigare ägaren, liksom en skylt jag en gång hittat på huvudbyggnadens övre vind, på vilken det stod "Werkös mjölkaffär".

En sysselsättning som var lämplig för oss på ön var att "gå runt sjöstranden". Man kunde alltid hitta något som flutit i land, men det var mest skräp, även om plasten ännu inte uppfunnits.

Bland andra djur hemma på gården hade vi kalkoner, där tuppen hette Jakob. När man ropade "Jakob-Jakob" blev han så rasande att han höll på att flyga på en. Dessutom hade jag kaniner att sköta om, maskrosor var det ju gott om. När jag blev något äldre plockade jag liljekonvaljer, buntade dem och bjöd ut dem till blomsteraffärerna i stan, för att tjäna en slant.

En gång ställde jag mig med en korg full av liljekonvaljer på Ristorgsbacken, som då var försäljningsplats. När jag då lyckades sälja en bunt för tjugofem öre till Amiralitetspastorn kände jag mig stolt.

Ungefär mitt på ön ligger Werkös högsta punkt c:a 134 m. ö.h. Dit brukade jag ibland styra kosan. I en skreva växte en tall. Klättrade man upp i den fick man den bästa utsikt man kan tänka sig, nästan runt hela ön om inte skogen skymt en del. Där har också legat ett röse, men tyvärr har det jämnats med marken.

Gick det ett rykte på ön att Axel på Knösö och hans båda bröder, som arrenderade fisket på Werkö, skulle dra not vid Sillastenen, som var det bästa stället, rusade vi dit för att se på. Skulle notdraget bli lyckat eller inte? Lika nyfiken hade på sin tid "Nådan" (hustrun till förre ägaren Psilanderhielm) varit. Det berättas, att hon uppkrupen på stenen med sitt dragspel lockat sillen till noten, men det är säkert bara en "skröna". Hon lär emellertid ha fört ett strängt regemente med folket på gården.

När något ovanligt hände på ön var vi grabbar alltid där. Det kunde gälla storekor, barkar eller skeppsgossefartyg. En dag kom en ångkorvett, jag tror den hette Saga och ankrade utanför Werkö. När jag såg skeppsgossarna springa i vanten, tänkte jag, sådana klätterträd skulle vi haft.

Grims kula

På väg till Grims kula passerar man ängen vid Torpaviken, där nu en motorklubb har tävlingar och stör fågellivet. Här på ängen kunde jag på min tid se tofsvipan svinga sig i luften och höra dess "vi-vip". I viken simmade änderna, i vassen låg skäggdoppingen i sitt rede. Hade jag tur kunde jag få se en häger lyfta. En vinter såg jag en utter springa längs stranden. Otaliga gånger har jag krupit i Grims kulas skrevor och gångar, men aldrig funnit den skatt legenden berättar om. Däremot har jag beundrat dessa knotiga ekar som funnit sig tillrätta i denna stensamling, och då särskilt den som kallades "Toras ek". Detta område kunde gott sparas till eftervärlden, då det ännu är någorlunda orört.

Skolan

När det var tid att börja skolan ansåg Pappa att min bror och jag var för små att ensamma åka med ångbåten till stan. Han anställde därför åt oss, som lärarinna, Maja Böckert från Karlskrona för att undervisa oss hemma första året. När jag började skolan i stan och hade tid över innan båten hem skulle avgå, brukade jag gå och titta på båtarna vid Skeppsbron. En gång låg där en tysk bark (frågade en matros vad det var för skepp) som hade en ko stående på däcket, mumsande hö. "Stackars kossa" tänkte jag, "hon får nog aldrig känna doften av en beteshage".

Under tiden gällde det att lyssna på hur skepparen på Lyckebybåten, som även lade till vid Werkö, ringde för sin avgång. Hörde man en ringning före och en efter flera ringningar hade jag fem minuter på mig till avgång.

Det tråkigaste med att bo på en ö var att jag inte kunde umgås med mina skolkamrater på fritiden.

Söndagsskolan

Kring 20-talet byggde Lutherska missionshuset en söndagsskola på Werkö. Bland lärarna kommer jag ihåg Emanuel Karlsson som en omtyckt och gemytlig person. Vi kunde bli omkring 12 verköborn. Mamma var särskilt noga med att vi var hela och rena och kom i tid.

Här på ön brukade jag bära en fällkniv i fickan. Den var bra att ha när jag t.ex. skulle kreta till en visselpipa. Jag brukade gömma kniven i en buske innan jag gick in. Tyckte det var bäst så.

Gården

Enligt jordebok för 1661 när Blekinge blivit svenskt, drev Anders Larsson Jordbruk på Werkö 1/2 krono.-3/8 frälsehemman.

Söndagsskolan på Werkö. Början av 1920-talet.

När pappa övertog gården fanns ingen telefon, han fick själv draga fram den. Elektriciteten kom till ön först på 1930-talet, så vi barn fick läsa våra läxor vid fotogenlampans sken.

Ofta kom folk till gården i olika ärenden, en vacker dag kom t.o.m. något så ovanligt som en riktig "Globetrotter". Det var Sven Samuelsson som var gammal werköbo och ville säga adjö, innan han gav sig ut på vandring i vida världen. En så lång resa krävde en färdknäpp av bästa sort.

Det var inte lek jämt, utan vi pojkar följde också med arbetet på gården i stall och ladugård. Vi kunde hjälpa till med att flytta ut fåren till någon av holmarna på sommarbete, vara med på höslåttern, räfsa och stacka så gott vi förmådde. Så kunde vi hjälpa till när det var dags att åka med hölassen. Roligast var att rida ut hästarna på bete, när man först fått hjälp att komma upp på hästryggen. Det var alltid något på gång på gården.

Av pappa fick jag en liten yxa och en mindre lie, för att lära mig från grunden hur sådana redskap hanteras. Men vid ett tillfälle blev jag för ivrig att pröva yxan och högg mig i tumvecket. Pappa tog resolut och sydde ihop såret med två stygn med vanlig nål och tråd. Nog kändes det alltid. Ingen doktor här inte!

I skogen togs de rätaste träden ut till stock, resten fick bli ved. Sturkö och Tjurkö som ännu inte hade broförbindelse med fastlandet var fattiga på skog. Öborna var därför trogna kunder på ved som fraktades till dessa öar på s.k. storekor. Skeppare på en av dessa var Johan Lilja, en barsk herre som till hjälp hade sina båda söner. En annan skeppare hette Bonnier. Eftersom det så gott som enbart växte lövskog på Werkö sågades stockarna i vår såg som regel upp till möbelvirke.

En dag bad pappa mig hjälpa honom med att "gälla" grisarna. Jag skulle hålla bakbenen i ett fast grepp när han utförde "operationen". Man fick inte vara främmande för någonting på gården.

Förutom våra fyra hästar hade vi ett par oxar: Vittus o Fjärre. En somrardag, när korna var på bete, råkade jag komma in i ladugården och se oxarna stå där ensamma och ledsna. Hjälpsam som jag var, frågade jag ladugårdskarlen om jag fick vattna oxarna ute. – "Kan du sela dem så gör det", svarade han. "Jo då", sa jag kaxigt. Jag selade dem som jag tyckt mig sett andra gjort. När vi kom ut blev oxarna alldeles vilda och satte iväg hur jag än stretade emot. Jag som lagt tömmen om ryggen drogs snart omkull och släpades med en bra bit innan jag lyckades befria mig från tömmen. "Lagårdskarlen" stod på stallbacken, skrattade och skrek: "Om du lagt ett halvslag om örönen också hade du kunnat hålla dem".

Familjen Noblings sågverk på Werkö.

Trädgården

I trädgården hade vi ett 20-tal frukträd samt bärbuskar, drivbänkar och bikupor. Vissa fruktsorter ser man inte numera såsom: Klockäpplen, Vit Gyllen och Bröstpäron. Förutom vanliga grönsaker odlade vi sparris som var begärliga av våra kunder till söndagsfrukosten. Roligast var när jag hade tid att en solvarm söndagsmorgon, med kniv i högsta hugg, gå längs strängarna och spana med mitt falköga, efter en grön sparrisknopp som sticker upp. Kvickt sticka ner kniven till skaftet, som var måttet, och skära av sparrisen, samt bunta in dem i ett rabarberblad. Mindre roligt var att varje lördag skyffla och kratta gårdsplanen.

Kaffestugan

Omkring 1915 byggde pappa Kaffestugan. Med tiden blev Kaffestugan, där det serverades både kaffe och läsk, ett kärt tillhåll för karlskronaborna. Mycket folk med matsäck åkte ut till Werkö med egna båtar eller ångslupsbolagets, för att bada och sola, och sedan, kanske ta sig en kanna kaffe på hemvägen.

En tid arrenderade fröken Höök kaffestugan. Hon var en driftig kvinna som vid vackert väder ordnade "buskteater" på söndagseftermiddagarna. På dansbanan spelade den populära Björklunds orkester och där tog jag också mina första stapplande danssteg.

Vid gynnsamt väder kunde det komma så mycket folk att ångbåtarna fick göra extraturer till staden efter dansens slut.

Hästö arbetarekommun hade en gång utfärd till Werkö kaffestuga och då blev liv i luckan. Mitt roligaste minne från detta är när en språksam herre vid namn Svensson klädd i fårskinnspäls vid sitt tält ropade: "kom och se många märkliga saker!" För en 25-öring förevisade han där Karl den XII:s stövlar den ena med två kulhål i och Gustav den II Adolfs hatt samt andra liknande ting. Vi blev nästan stumma av beundran.

Riddardalen

Numera vet folk knappast var Riddardalen ligger. Förr hade vi ungdomar den till fotbollsplan samt till midsommarfirandet. Många verköbor hjälpte till att klä och resa majstång för att sedan ta sig en svängom. Riddardalen var förr öppen och ljus, numera verkar den dyster.

Vinter

På 1920-talet var det vanligt att isen bar häst och släde. Vi kunde då obehindrat åka till kyrkan eller staden. Emellertid var inte hästarna vana

vid bilar eller bilhorn, så det var ett bekymmer. En dag skulle pappa och vi barn köra till stan över Lyckeby. När vi kom mitt för Lyckeby källa skramlade någon med mjölkspannar som diskades. Hästen blev rädd och kom i sken, släden välte. Allihop föll vi av men vi klarade oss utan en skråma men färden var slut för denna gång.

Jag tror det var 1923 som det var biltävling på östra fjärden utåt Sturköhållet till. Min farbror var med och tävlade. Mest beundrade jag Sven Berggrens i Allatorp bil, kanske för att den glänste av blankpolerad mäsing. En annan gång, det var fram på vårkanten, när pappa och jag var på hemväg från Karlskrona och körde förbi hålen i isen som ålahuttarna lämnat efter sig "guppade" vattnet i hålen. Jag tyckte det såg otäckt ut. "Det är nog sista stadsresan för i år när nu Mats kastat den glödande stenen på isen," sade pappa, och jag blev lugnare.

Om det var en snörik vinter hade vi en bra kälkbacke uppifrån Norrebacke ner mot gårdsplanen. Var det blankis kunde vi tävla om vilka som gjorde de snyggaste siffrorna i isen, eller också tog vi en långtur runt Werkö. På vårkanten när den uppbrutna isen drev in mot land, jumpade vi på isflaken, fast det inte var tillåtet. Då kom också tyskarna med sina fisksumpar och köpte upp ål.

Befolkningen

Werkö blev till slut så att säga upptäckt av karlskronaborna. De började köpa tomter under åren 1913–1931. Befolkningen ökade mer och mer upp till c:a 80 familjer, några bosatte sig permanent.

Pappa byggde eller flyttade från Kristianopel ett 10-tal hus bl.a. till gårdens folk. Den yrkeskategori av befolkningen på ön som var mest företrädd var som sig bör underofficerare vid marinen samt anställda vid varvet. Det fanns dock enstaka yrken representerade som: läkare, tunnbindare, sotare och skraddare. I det senare fallet tänker jag närmast på skräddarmästare Johansson i firman "Johansson och Fernström". Han var en rolig och pratsam herre som kallade sig "den första torparen på Werkö". Han hade nämligen fått en s.k. torparmössa av pappa. Om han var allra först att bygga sommarstuga på ön är jag osäker om, men han var åtminstone bland de allra första.

Det öppnades t.o.m. en affär på ön av Sigrid Pettersson, en grandios Dame. Hon hade varit i Amerika som sällskapsdam och hade väl en sparad slant med sig hem. Den första gång jag såg henne var hon klädd i byxor som liknade förlängda äppelknyckarbyxor. Detta var inte vanligt här vid den tiden.

"en dag kommer järnvägen att gå till Werkö". Uddcomb i början av 70-talet.

Hon hade ju varit "där över" så vi ungdomar hade "överseende" med henne. Fröken Pettersson satsade sina amerikapengar på ett hus med affärslokal, samt en lägenhet åt sig själv. En murare från Lyckeby som många werköbor anlitade, vanligen kallad "Anton Murare" hjälpte henne med mureriarbetet. Werköborna var mycket nöjda med att få en affär. Ett litet handelshus i skärgården.

En vårvinter hade fröken Pettersson varit över isen och handlat varor inne i Karlskrona. På återvägen med sparken fullastad kom hon för nära en råk som under dagen gått upp. Av bara farten hamnade sparken i vattnet. Själv hade hon lyckats kasta sig av. Där låg nu spark och varor o flöt i vattnet. Fröken Pettersson fann emellertid på råd, hon såg att vinden drev varorna åt hennes håll så hon kunde kravla fram till vakkanten och fiska upp varorna.

Även sådan dramatik kunde denna modiga kvinna bemästra. Inte så långt från affären bodde Israelsson ensam i ett litet hus. Det var en gammal rallare som av någon anledning bosatt sig på Werkö. Han arbetade ibland på gården eller i staden med vedsågning. Varje jul brukade vi bjuda honom på en stadig julmiddag och ett stort rundbröd med sig hem. Han brukade då skämta att han inte ätit på tre dagar före jul.

Här har jag berättat något om det Werkö som en gång var!

Och sedan?

1974. Jag står vid Riddardalsviken, ser förbi Uddcomb mot Södermark där det sprängs för Gränges oljeplattformar. Med vemod ser jag framför mig hur det höga Södermarksberget smulas sönder och slungas ut i havet över den lilla ön Björkskär som en kanonad i ett sjöslag.

I Tullskolan på 20-talet

av Astrid Alm

1926 var det dags att börja skolan för oss som var födda 1919, och det betydde Tullskolan för bergåsabarnen. Det var en ganska ny skola; där hade tidigare varit länslasarett. Nuvarande lasarett invigdes 1922. De äldre syskonen hade gått inne i stan.

Skolsystemet var ju helt annorlunda då för tiden. Man gick i småskola, A och B, 5 år i folkskola och sen fortsättningsskola. Men om man var studiebegåvad, och hade de ekonomiska möjligheterna, kunde man pröva in i Flickläroverket efter första folk och i Pojkläroverket efter andra. Ja, vi sa Pojkskolan, fast den var öppen för flickor sedan några år. Där kunde man ta realen eller fortsätta och ta studenten.

Men det fanns ännu en möjlighet: Flickskolan hade en föreberedande skola med tre klasser, och där fick både flickor och pojkar gå. Flickor som gått ut tredje förberedande med godkända betyg kom direkt in i första klass. Men pojkar togs inte emot där. De fick pröva in i Pojkskolan, eller gå ett år i folkskola emellan.

Tullskolan då det ännu var lasarett. Här ser man de nu rivna glasverandorna. Framför byggnaderna parcellerna på "muddret".

I Flickskolan gick man åtta år, men efter sex år kunde man fortsätta på Flickgymnasiet och ta studenten.

Flera av mina bästa vänner skulle börja i första förberedande i Flickskolan, och min syster gick i andra klass där. Jag hade allt gärna velat gå där, jag också. Men - det var det där med pengarna. Resorna kostade 20 kr per termin för ett spårvagnskort, tror jag. Och så var det ju terminsavgift, och skolböcker. Fast då kunde jag ärva min systers, som ärvt av vår bror, som ärvt av vår äldsta syster. Men ibland måste man ju ändå köpa en helt ny bok. Och så tillkom skrivmateriel, handarbeten, gymnastikkläder m.m.

Så det fick bli Tullskolan för min del. Där skulle jag gå i tre år, och sen pröva in i Flickskolan.

Stora vägen till skolan

Två flickor från V. Mark gick i min klass. Jag ville gärna ha sällskap med dem på morgnarna. De kom uppifrån på vägen som fortfarande var lika smal och stenig, och dök fram under björken, där Kronobergsgatan slutade. Då skulle jag helst stå färdig i grinden, för de ville inte vänta. Skolböckerna bar jag i axelväska av smärting. Där hade jag också min frukost: två ostsmörgåsar och en mjölkflaska med patentkork.

Vi gick nerför Kronobergsbacken. Men nu var frågan: Skulle vi gå stora eller lilla vägen?

Stora vägen gick åt höger på Valhallavägen. Den var ju infartsväg då, innan Sunnavägen hade byggts, och där gick spårvagnarna. Galgamarken var helt obebyggd, och därför gick vi helst på bergåsidan. Det kändes tryggare. Gångbanan tog slut vid nätstängslet, där regementet började. Vi fortsatte förbi gymnastiksalen, den gamla, som sedan brann ner. Nu korsade vi körbanan och kom över på trottoaren vid Gräsvik. Vi gick förbi skomakeriet, Ahlbergs frisérsalong och Andréns speceriaffär, som låg på hörnet. Där bytte gatan namn till Polhemsgatan. Nu var vi mitt för regementets huvudingång. Stora grinden var låst, och vid den lilla stod en beväpnad vakt vid sin kur. På den sidan kom sedan spårvagnsstallarna, där vagnarna stod på natten, och några villor.

På vår sida fortsatte Gräsvik med flera villor; som låg förnämt tillbakadragna uppe i den vackra bokskogen. Sedan ett gult hyreshus, där det tidigare varit slakteri. Nu var där mjölkaffär. Här tog bebyggelsen tvärt slut. Ovanför oss hade vi Galgaberget, som var brant nersprängt och slutade i ett vattenfyllt dike. Mitt emot hade vi viken vid Elleskår.

Sedan började berget slutta lite, och en stig gick uppåt. Och så var vi framme vid Träförädlingen - "Masonite, hård, halvård, porös" -. Vi gick

över Blåportsvägen. Däruppe i tallbacken ruvade Gasklockan, och mittemot låg kakelfabriken, där det redan lyste i fönstren och rök ur skorstenarna.

Nu återstod bara Tullskolans tomt. Grinden låg längst bort, vid grindstugan. Där bytte infartsvägen namn igen, Landsväggsgatan, och svängde upp på Pantarholmen, förbi Epidemisjukhuset. Tullparken fanns inte då. Där var en sumpig äng, snarast en del av Muddret.

Lilla vägen

Om vi i stället valde lilla vägen, tog vi av åt vänster på Valhallavägen. Vi gick förbi spårvagnens ändpunkt och över järnvägen. Sen följde vi vägen som gick mellan kyrkogården och järnvägen, i ungefär samma sträckning som nu. Fast den var mycket smalare då och naturligtvis inte belagd. Den fortsatte bort mot Kyrkogårdsviken, men dessförinnan tog vi av på en djupt nedsprängd, mycket smal väg som fortsatte längs efter järnvägen. Där stod på en skylt: Ridning och cykelåkning förbjuden. Högt ovanför oss låg banvallen, och hu vad det dånade när det kom ett tåg! Det var mycket tågtrafik på 20-talet på de tre järnvägslinjerna: CWJ, BKB och ÖBJ.

I hörnet mot Blåportsvägen låg ett trädgårdsmästeri med ett uthus mot järnvägssidan. Det var mörkt och dystert och hade inget fönster. När vi lyckligen kommit förbi det svängde vi in under Blåport - järnvägsviadukten, och fortsatte mot Tullskolan på andra sidan. Uppe i backen, mellan järnvägen och Träförädlingen, låg Karlskrona Barnhem för flickor. Därifrån kom en liten grupp som gjorde oss sällskap fram mot skolan. Vi kom in genom en liten grind, där vägen slutade mot Muddret.

*Flickhemmet på Sunnavägen,
(vid Blå Port) strax före rivning.*

I skolan

Det fanns två småskolelärarinnor, som turades vid. Vår hette Anna Lindquist. Hon var den stränga av de två.

Skoldagen började med morgonbön. Fröken Lindquist spelade orgel och vi sjöng en psalm, ja, så gick det ju till överallt på den tiden.

Jag kunde läsa sedan länge, men varken räkna eller skriva. Och så fanns ju kristendom, sång, hembygds-kunskap. Det blev mycket nytt att lära.

Ett längre avbrott i lektionerna var frukostrasten. Det nya gymnastikhuset höll just på att byggas, och skolgården var belamrad med staplar av bräder och tegel. Det blev bra sittplatser på frukostrasten under den varma årstiden. Men om det regnade eller var för kallt fick vi sitta inomhus, i ett slags glasverandra med tunna väggar och helt oeldad. Vi satt tätt ihopkrupna på långa träbänkar, med ytterkläderna på. Men lika mycket frös vi ändå. Sen sprang vi ut och jagade varann för att få upp värmen.

När klockan ringde och rasten var slut, skulle vi ställa upp oss klassvis. Varje lärare vinkade på sin klass, och så tågade vi in i god ordning.

Då för tiden var ju skolaga tillåten. Luggning och örfilar var vanligt. En lärare kallades aldrig annat än "knip i örat". Men Anna Lindquist använde inga såna metoder. Hon hade respekt med sig ändå.

Någon gång i terminen kunde det gå som en susning genom korridorerna: "Det är en pojke som ska in till överläraren och få stryk. Han har gjort något fult." Hu, man vågade inte tänka på det. Kanske att han hade stulit?

Hemvägen

Hem från skolan gick vi oftast stora vägen, och då var vi ett helt sällskap. Flickor och pojkar från Gräsvik, Bergåsa och V. Mark. Det var inte så idylliskt som i Bullerbyn, men nästan. På vintern bröt vi istappar som hängde ner från Galgaberget, ljuvliga att suga på. På våren kunde man plocka tussilago i diket. Om hösten var det pojkarnas käraste nöje att kasta kardborrar i håret på flickorna.

En gång hade jag inte druckit upp all mjölken i min flaska, och så föll jag omkull, och flaskan gick sönder. Det var illa nog, men värst att "Sörgården" blivit indränkta med mjölk. När jag kom hem, och packat upp väskan, var boken hopklibbad, så att den inte gick att öppna. Vi måste betala för en ny bok. Mor grälade inte, jag kunde ju inte hjälpa det. Men jag var ändå djupt olycklig.

Skillnad på folk och folk

På Bergåsa och V. Mark bodde många sorters människor: lärare, läkare, präster, officerare men också hantverkare, affärsbiträden, underofficerare,

pillemasare. De vuxna umgicks bara med sina jämlingar. Men vi barn valde vänner och fiender på andra grunder.

Det fanns i alla fall en skillnad som vi var starkt medvetna om: mellan dem som talade vanlig karskronitiska och dem som talade "fint", d.v.s. stockholmska. Det var särskilt officersbarnen, som ju ofta flyttade mellan Stockholm och Karlskrona.

"Du ska inte säga pipperkauker", sa min vän Elsa som var uppifrån landet. Det heter ju pepparkakor. Och så säger du sjynnen när det heter sjön. Sjön, förresten! Nej, du skall säga havet!" Jag blev betänksam. Pepparkakor, det var nog sant. Men att kalla Studentviken för havet! Nej, det gick bara inte. Och aldrig lyckades jag åstadkomma ett tungspetsrrr, som Elsa blev belåten med.

En gång skröt jag för Elsa: "Min stora syster har tagit studenten". Men hon blev inte svarslös. "Själv går du ju bara i Tullskolan. I min klass i Flickskolan går det bara fina flickor. Några av dem är adel!" Nu var jag ordentligt tillplattad. Men jag tröstade mig med mina pappersdockor, som min syster ritade. De fick adliga namn allihop.

Farväl till Tullskolan

Allt hade ändå varit bra i Tullskolan, om det inte varit för morgnarna. Det var den där otäcka havregrynsgröten, som måste ätas upp innan jag fick ge mig iväg. Och när jag kom ut i grinden, hade mina kamrater hunnit försvinna nerför backen. Så länge morgnarna var ljusa, gick det bra ändå. Men sen! Jag var ohjälpligt mörkrädd. Vid lilla vägen fanns ingen belysning alls, och så gick den bredvid kyrkogården. Och på stora vägen måste man gå förbi Galgamarken, ensam, i halvmörker, nej, det var för ruskigt! Antingen fick jag spårvagnspengar och steg på vid Bondegatan och gick av vid Kakelfabriken eller epidemisjukhuset. Det blev en onödig utgift. Eller också måste vår jungfru följa mig fram till gasklockan och hon hade ju annat att göra.

Så när jag gått ut A och B beslöt föräldrarna att jag skulle få göra ett försök. Min äldsta syster skulle läsa med mig på sommaren, och så skulle jag pröva in i Flickskolans första klass på hösten.

Men dessförinnan var det examen i Tullskolan. Jag hade ny klänning, inte ärvd utan sydd särskilt till mig. Den var av tunt oblekt bomullstyg med en stor blombukett broderad på livet. Och så hade jag varit i Ahlbergs frisersalong och shinglat mig!

Och nu kom mitt livs stoltaste ögonblick: Jag fick gå fram och läsa Fader Vår inför hela klassen och alla åhörarna. Och jag stakade mig inte på ett enda ord.

Fidras världsomsegling – ett 75-års minne!

av Sten A. Petersson

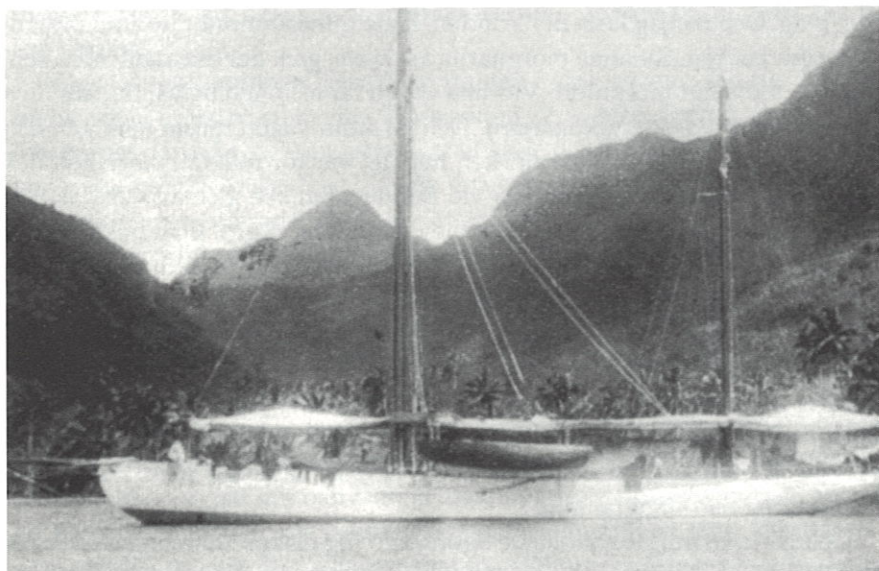
En uppmärksammat händelse för 75 år sedan var ketchen Fidras världsomsegling. Jag skall mycket kort berätta till några bilder jag sparat. (Bild 1–2 ur Veckojournalen nr 28, 1922).

Ketchen Fidra som med 11 mans besättning seglade jorden runt 1920–22 ägdes av löjtnanten i flottan Sune Tamm som också var befälhavare ombord under seglasten.

Fidra byggdes 1896 hos Summers och Payne i Southampton och döptes då till Cariad men blev senare omdöpt till "Fidra" efter ön i Firht of Forth, Skottland. Till Sverige seglades hon av H Kock som även som kapten på jagaren Sigurdh mötte och bogserade in Fidra till Kungsbron vid återkomsten till hemstaden efter världsomseglingen.

Fidras bruttotonnage var 75,53 ton och segelarea 510 kvm. Med ketch avses tvåmastad yacht där aktermasten är kortare än den förliga och placerad för om rodret. Fidra var utrustad med hjälpmotor.

Seglingen rönt stor uppmärksamhet i alla länder Fidra besökte. Första julen, för 75 år sedan, tillbringades i Bahia efter fullbordad segling över

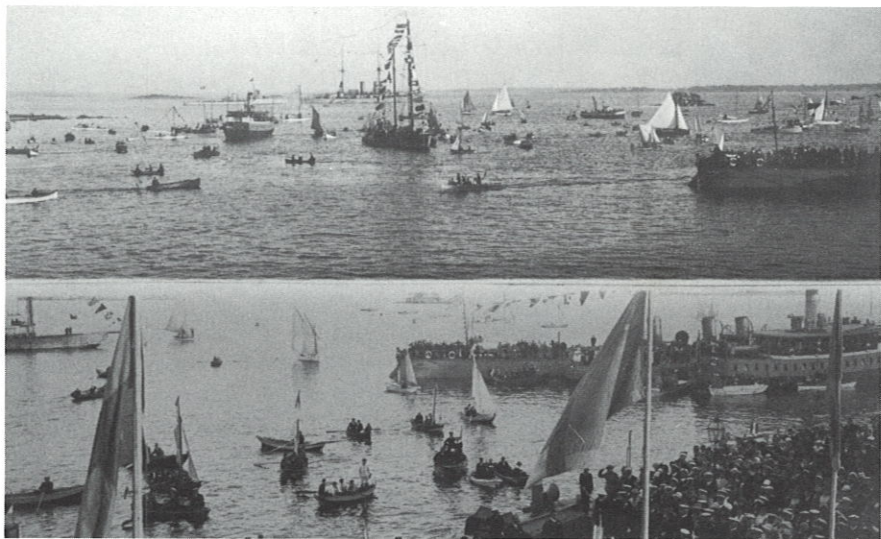
Strax efter resans start nedtogs Fidras toppstång. Här ser vi "henne" som "hon" såg ut under seglasten. På bilden ligger Fidra till ankars under Moreas klippor på Sällskapsöarna.

ekvatorn och atlanten. Nästa jul låg man i rykande storm på "stilla" havet. Dessemellan hade man rundat sydamerikanska kontinenten och kryssat mellan söderhavets öar. Den 2 januari 1922 angjordes Yokohama.

Via Suezkanalen och Medelhavet gick hemfärden till ett Karlskrona där stora hedersbetygelser väntade stadens hemvändande hjältar.

Genom Magellans sund fick Fidra bogsering. Bogseraren, här fotograferad från Fidra, var Yelco, samma fartyg som undsatte och räddade sir Ernest Schackleton vid dennes försök att korsa antarktiska kontinenten 1914–1917.

Fidras återkomst till Karlskrona 11 september 1922. På bilden ses KA 2:s gamla Bore samt jagaren Sigurdh, italienska jagaren San Martino och t.h. pansarskeppet Drottning Viktoria.

19/12 1995

FÖR. GAMLA CARLSCRONAS FÖDELSEDAG

Den 5 december 1945 ägde ett vernissage rum på Blekinge Museum med teckningar och akvareller av Erik Langemark och Tore Nobling. En introduktion hölls av Sven-Öjvind Swahn, vilken talade om det Gamla Karlskrona. Ett av syftena med utställningen var att skapa grundvalen för en sammanslutning, vars uppgift var att slå vakt om stadens gamla minnen.

Det första sammanträdet med konstituering av styrelsen ägde rum 14 dagar senare, således den 19 december 1945. Detta datum är att betrakta som Föreningen Gamla Carlschronas officiella födelsedag.

Göran Kockum

19.12.45 **50 år** 19.12.95

FIRANDE I FÖRENINGSLOKALEN MEDLEMMARNA VÄLKOMNA KAFFE MED BAKVERK SERVERAS HELA DAGEN 10.00-18.00

SPECIALPRISER DENNA DAG:

Flottans Musikkår	70:-	120:-
Jarramas	70:-	140:-
Västerudden	90:-	140:-
Tore Nobling	90:-	125:-
Hemma vid varvsmuren	105:-	180:-
Resor till Karlskrona	125:-	175:-
Karlskrona Bilder	125:-	150:-

Ett tips till alla samlare: ett antal äldre beg. böcker finns till salu.

Föreningen har ca 1.000 medlemmar utanför Karlskrona. Ni kan ringa in beställningar för leverans med posten till ovanstående priser, plus frakt och emballage. OBS! Priserna gäller endast 19/12.

Tel. 0455-10191, kl. 10.00-18.00.

HJÄRTLIGT VÄLKOMNA